

Frå handling til plan

– På vegen til eit vitalt sentrum

Sluttrapport for Gnist i
Ål kommune 2025/2026

Idésmie for
SUNDRE!

Ein mellombels møteplass for å diskutere
framtida for Ål sentrum. 17-19 februar.

I regi av Ål kommune sitt GNIST-prosjekt.

Få ein arkitekt til å teikne ut
tankane dine for Sundre!

Diskuter konkrete løysingar!

Lokalt Byrå

Kapitler

- 01 Sammendrag
- 02 Kontekst
- 03 Et utenfrablikk på dagens sentrum
- 04 Anbefalte innsatsområder
- 05 Muligheter og eksempler
- 06 Anbefalte tiltak
- 07 Resultater så langt
- 08 Veien videre
- 09 Vedlegg

Modning og nye tankesett i kommunen

Anbefalinger

Kort oppsummert, foreslår vi at Ål prioriterer sentrumsarbeidet rundt tre likeverdige innsatsområder. De tre er gjensidige avhengige av hverandre. Innsatsområdene må jobbes med samtidig, over tid, og i samspill med hverandre for å få maksimalt utbytte. I prioritering av tiltak har vi vektlagt både konkrete tiltak som kan jobbes med umiddelbart, og mer langsiktige prosesser som vil være viktige for å lykkes.

Målet for sentrumsutviklingen er politisk vedtatt i kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027. Det er også formulert mål for sentrum i strategisk næringsplan fra 2025.

Innsatsområdene bygger bro mellom målet og fremtidige tiltak. De tre er utviklet, konkretisert, testet og justert gjennom innsiktsarbeidet og medvirkning i Idésmien. De har fungert som et godt utgangspunkt for å diskutere og prioritere tiltak.

Anbefalte prioriterte tiltak beskriver der vi mener skoen trykker mest basert på erfaringene i Gnist-prosjektet. Å prioritere disse vil raskt gi uttelling på innsatsområdene, og åpner for nye og spennende muligheter.

Dette kommer vi mer tilbake til i “anbefalte tiltak”-kapittelet. På de neste sidene går vi gjennom kontekst og prosess for prosjektet.

Gnist - Intro

Mål

«utvikle Sundre som eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grøne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar»

Innsatsområder

Flere grunner til å være i sentrum

Styrke forbindelsene

Mer forutsigbar parkering

Anbefalte prioriterte tiltak

Konsentrere investeringer i aktivitet og infrastruktur for folkeliv, trivelige møteplasser, lek og grønne lunger rundt Myren hvor det er størst potensiale.

Start med det som skaper aktivitet: Transformere parkeringstaket til leke- og festplass, arrangements- og gågatestrategi for Myren og park ved kulturhuset.

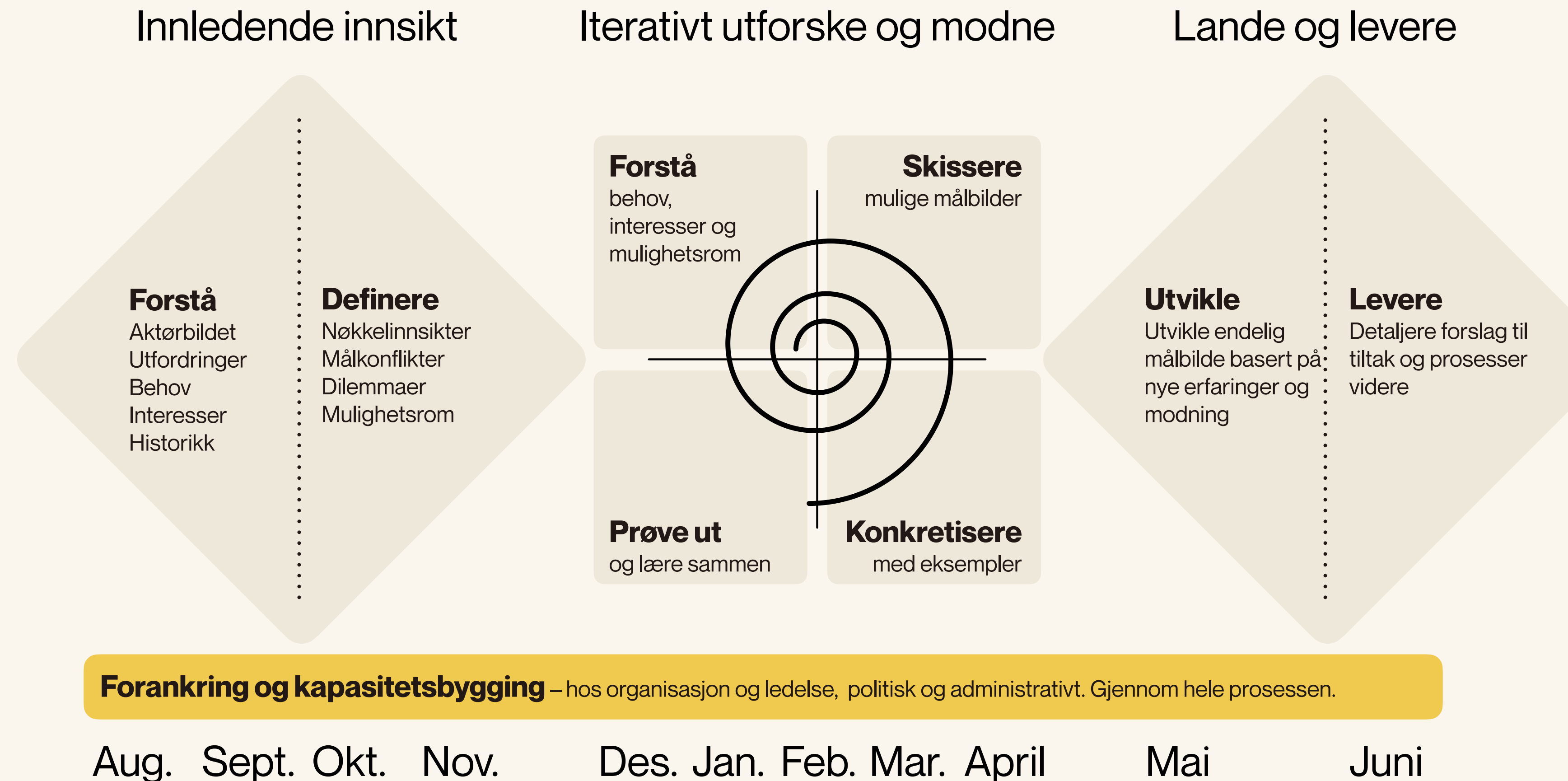
Sette felles, tverrsektorielle og langsiktige mål i ny samfunnsdel til kommuneplanen som binder sammen alt kommunen bestemmer og gjør.

Utvikle helhetlig parkeringspolitikk for Sundre: Klare og politisk forankrede mål, med god kunnskap om dagens situasjon og i prosess med berørte parter.

Skill ansatt- og kunde/besøksparkering for å sikre kapasitet i indre sentrum, og å utnytte ledig kapasitet og muligheter i randsonen. Start med offentlige.

Tidslinje over prosess

Prosjektet har fulgt en tredelt prosess: Først en innledende kartlegging av utfordringsbildet, så en praktisk rettet utforskning av mulighetene og til slutt sammenfatning av endelige anbefalinger og forslag til veien videre for Ål kommune.

02 Kontekst

Lokalt Byrå

Hva er Gnist?

Støtte til innovative lokalsamfunn: Gnist er et innovasjonsprogram ledet av Design og Arkitektur Norge (DOGA) for kommuner som vil jobbe på nye og bedre måter med lokalsamfunnsutvikling. I Gnist oppfordres kommuner til å ta i bruk designmetodikk (medvirkning, åpen utforsking, testing og visualisering) for å jobbe med utfordringene sine. Målet er å utvikle bærekraftige og stedstilpassede løsninger knyttet til steds- og/eller næringsutvikling.

Gjennom Gnist-programmet skal kommunene tilegne seg kompetanse, metoder og praktiske verktøy for å løse utfordringer i eget lokalsamfunn. Deltakerkommunene settes i stand til å tenke og jobbe på nye måter gjennom design-drevne innovasjonsprosesser. For å få til det må man ta utgangspunkt i innbyggernes behov, stedenes egenart og forutsetninger for utvikling.

Gnist-programmet startet i 2020 og Ål er én av totalt 26 kommuner som har deltatt.

[Hjem](#) → [Støtteordninger](#) → Støtte til innovative lokalsamfunn: Gnist

Søk Meny

DOGA

Støtte til innovative lokalsamfunn: Gnist

Vil dere jobbe på nye måter med stedsutvikling i kommunen? Innovative lokalsamfunn er en støtteordning for kommuner som ønsker økonomisk og faglig støtte til å løse lokale utfordringer.

Sist oppdatert: 04.06.2026 kl. 15.47

På denne siden

Hvorfor tenke nytt om stedsutvikling?

Om søknaden

Forbered dere på innovasjon!

Nøkkeltall

Tidligere mottakere

Har du spørsmål?

Status	Lukket for innsendelse
Søknadsfrist	Søknadsskjema åpner vinter 2026/27

Innovative lokalsamfunn er en støtteordning for kommuner som ønsker å jobbe på nye måter med stedsutvikling. Illustrasjon: Victor Sakshaug

Ål kommunes utfordring (og mål for sentrum)

Ål har lenge drømt om mer liv og aktivitet i sentrum. Fra gammelt av var det mye aktivitet på “gamletorget” men over tid har aktivitet og nyetableringer utvidet og spredt sentrum gradvis ned mot riksvei 7 for å lokke flere bilister til å stoppe.

Mange på Sundre er opptatt av Sundre og har meninger om hva sentrum er og kan være. Samtidig har kombinasjonen av et handlekraftig lokalsamfunn og lite samkjøring har gjort at innsatsen har vært spredt og sporadisk. Man har i flere runder forsøkt å komme fram til planer for sentrum, men diskusjonen har stoppet opp. Dette har resultert i medvirkningstrøtthet etter mange runder hvor folk har delt innspill og tanker i diskusjonen om sentrum.

I nyere tid er det en rekke brikker som har falt på plass, og som åpner for at man kanskje kan nøste opp i den fastlåste situasjonen. Re-etableringen av Sundre Vel, nye stillinger i kommunen, testing av midlertidig lekeplass i sentrum og et planmiljø som er klare for å tenke nytt åpner for nye muligheter.

Hvor det er liv og aktivitet på Sundre har endret seg over tid. Fra “gamletorget” (nederst til høyre), til Myren (midt på) til Riksvei 7 (øverst til høyre) Ulike generasjoner har eierskap til ulike områder av sentrum..

Tilnærming

En sammensatt utfordring krever sammensatt tilnærming.

For å jobbe langsiktig og helhetlig med sentrum har vi trukket på erfaringen vår fra strategisk stedsutvikling, hvor kommunen bruker sine investeringer i tjenestetilbud som helsetun, kulturarenaer og offentlige rom som strategiske spillebrikker for å utløse krafta i private grunneiere og frivillig engasjement. Her handler det om å forstå hvordan alt av kommunens utviklingsarbeid, for eksempel innen helse, også påvirker andre områder som næring og kultur, og vice versa.

For at kommunen faktisk skal komme i posisjon til å drive strategisk stedsutvikling, har vi involvert og samskapt med lokalsamfunnet på en måte som både adresserer dilemmaer og målkonflikter, og åpner for nye erfaringer, oppdagelser og modning. Her har vi trukket på erfaringen vår fra strategisk design, som vektlegger iterativ utprøving, læring og justering, fordi vi anerkjenner at endring krever konkret erfaring. Praktisk erfaring kan avdekke utfordringer og behov vi ikke kunne forutsi rundt utredningsbordet.

1. Forstå behov, interesser og mulighetsrom

2. Skissere mulige ledestjerner og strategier

4. Prøve ut og lære sammen

3. Eksemplifisere og konkretisere

03 Prosess

Få ein arkitekt til å teikne ut tankane dine for Sundre!

Foto: Ål. Udatert

Ein mellombels møteplass for å diskutere framtida for Ål sentrum. 17-19 februar.

I regi av Ål kommune sitt GNIST-prosjekt.

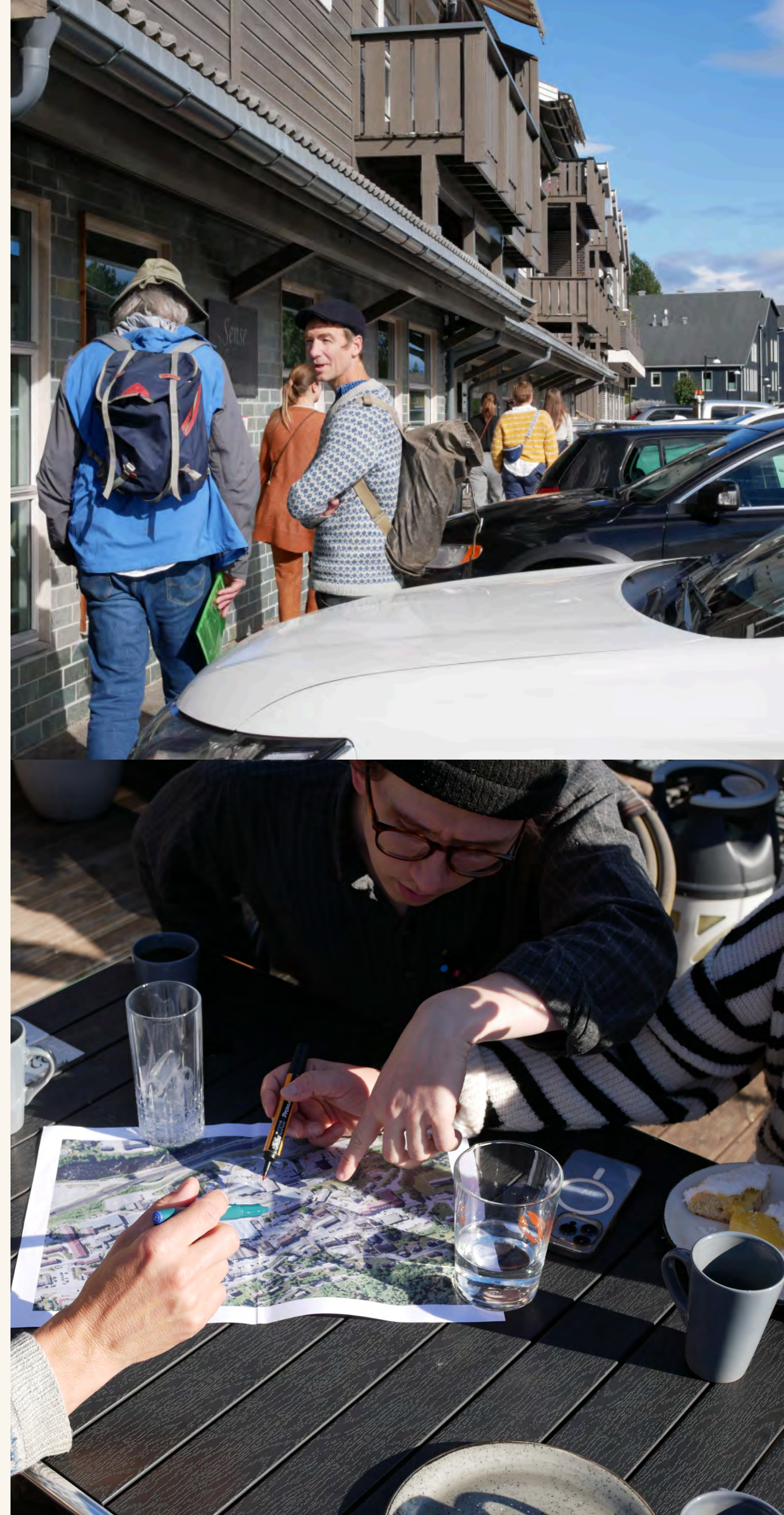
Diskuter konkrete løysingar!

Lokalt Byrå

Tidlig innsiktsarbeid

I innsiktsfasen gikk vi bredt ut for å lære om hvordan Sundre oppleves i dag, og hvordan folk ser for seg at det kan være i fremtiden. Gjennom intervjuer, observasjoner, stedsvandring og gruppearbeid med innbyggere, næringsliv, ansatte i kommunen og kommunestyret, gjorde vi en rekke erfaringer og refleksjoner som samlet sett oppsummeres i innsiktsnotatet. For å skape noe nytt må man først lære noe nytt. Derfor er det viktig å skaffe dyp innsikt tidlig i prosjektet. Vi har fokusert på å bygge innsikt om Sundre som sted, lokalsamfunn og Ål kommune som organisasjon. Disse tre kategoriene peker ut utfordringer og mulighetsrom som er viktig å ta tak i skal man lykkes med sentrumsutviklingen på kort og på lang sikt.

Men innsikten må også forståes og forankres bredt. Derfor har vi kontinuerlig jobbet med å formidle og diskutere funnene sammen med ledere, ansatte, innbyggere og næringslivet gjennom første fase. Når alle jobber utifra samme forståelsesramme er det lettere å diskutere nye muligheter og løsninger sammen. For å avslutte innsiktsfasen ble innsiktsnotatet presentert på næringsfrokost, for sektorutvalg for oppvekst og helse, og for avdelingsledere i kommunen for å avstemme og verifisere at prosjektet hadde riktig forståelse og retning.

Hva lærte vi i innsiktsfasen?

Innsiktsnotatet er delt i tre deler: Sundre som sted, Ål som lokalsamfunn og Ål kommune som organisasjon. Det peker på behov, utfordringer, ressurser og mulighetsrom. Hele innsiktsnotatet ligger i vedlegg. Kort oppsummert:

- De fysiske kvalitetene ved Sundre i dag er veldig gode. En må fokusere innsatsen på tilbud og tjenester som fyller sentrum med folk, ikke bare bygge.
- Det er mer konstruktivt å jobbe med de svake forbindelsene som opprettholder et oppstykket sentrum enn å diskutere hvor sentrum skal være.
- Den opplevde problemstillingen rundt parkering handler ikke om antall plasser, men om hvordan de brukes, av hvem og til hva.
- Å jobbe med familievennlig sentrum, kan skape et attraktivt sentrum for både fastboende og besøkende i stedet for at en må prioritere mellom dem.
- At det blir flere eldre i kommunen kan lettes gjennom sentrumsutvikling, og aldersvennlige tilbud på tvers av generasjonene kan gjøre sentrum mer levende.
- Den rike kulturhistorien, nyere og eldre, er en underutnyttet ressurs for sentrumsutvikling på Sundre. Den er usynlig for de som ikke kjenner det.
- Mange private og offentlige aktører er klare for å gjøre noe med sentrum, men har enda ikke blitt et lag som snakker og jobber sammen.
- Kultur- og helsesektor er sterkt til stedet i sentrum. Investeringer og tjenester innenfor disse områdene kan også bidra til sentrumsutvikling om en klarer å jobbe tverrfaglig og godt sammen. Helse og kultur klarer det ikke til alene.

Gnist - Prosess

Et sentrum med stort potensiale!

Den første opplevelsen vår av Sundre styres mye av det trafikale. Det er mye asfalt og mye parkering. Som besøkende opplever vi at det er lett å kjøre, lett å parkere og relativt greit å orientere seg med bil. Mye av bebyggelsen og situasjoner i Sundre er orientert mot bilen og bilen som transportmiddel. Det er et sted vi opplever som lett å komme til, og dermed også lett å komme seg ut og videre fra.

Men når vi stopper opp og studerer Sundre, opplever vi sentrum som godt innrammet med gode dimensjoner på gatemon, fine steder å vandrest gjennom og en god blanding av plasser og gater. Bebyggelsen har et helhetlig uttrykk, og vi opplever at vi har kommet til et særegent sted. Gatene følger i stor grad høyde-nivåene og små passasjerer forbindest horisontale gateløpene. Spesielt utrom og plassene rundt og mellom Tid, Kulturhuset og kjøpesenteret er svært gode og spennende bygd, men har en del å gå på når det kommer til liv og aktivitet i hverdagen.

Ja, Sundre kan definitivt bli et mer trivelig og aktivt sentrum, men har allerede mange fine kvaliteter å bygge videre på! Det handler nok mer om å fylle på med aktivitet og folk.

Gnist innsiktsnotat → Sundre som sted

Aldersvennlig samfunn er mer enn helse og universell utforming!

Som alle andre kommuner må Ål planlegge for at befolkningen blir eldre. En må sikre nok omsorg og pleie, og at flest mulig kan leve og bo selvstendig hele livet.

Samtidig var det viktigste styret i Ål frivilligsentral ønsket å poengtere overfor Gnist-prosjektet at et mer aldersvennlig Ål må handle om mer helsestiltbud og universell utforming av gater og bygg. Det handler også om trivelige, morsomme, sosiale aktiviteter å fylle hverdagen med sammen med andre i ulike aldre. Ingen liker å bli stuet vekk, og alle vil gjøre noe meningsfylt.

Dette støttes av forskningsmiljøet rundt «Sunn Aldring» på Høgskolen på Vestlandet. De mener at vi må utfordre hvordan vi tenker om fremtidens eldre. De vil være friskere og mer aktive enn før. Fremtidens eldre vil være en langt mer variert gruppe, hvor det eneste til felles er at de har god tid. De vil ha flere interesser og ønsker om ulike fritidsstiltbud. Kanskje vil de også være mer kjøpesterke brukere av et sentrum en travle barnefamilier i tidsklemma? Hvordan kan de eldre Ålningene være en viktig gruppe i fremtidens levende sentrum?

Gnist innsiktsnotat → Ål som lokalsamfunn

Fra kulturhistorie til kulturfremtid?

Gamle torget som sjekksted, Hellbilens sin spede begynnelse i et lydstudio på Sundre, Toradertrioen, uteliv på Kinaen, ungdomsklubben på Doktor'n, Nesch, historien bak lyset i Sundreberget, produksjon og innspillinger på Sprang scene, Flatkøys pensjonat, Tigren mellom Beijing og Håp ...

Det er mange som minner tilbake til svunne tider og gode historier på Sundre. Det ligger mye spennende og sjarmende lokalhistorie i bygg og utrom i sentrum, men mye av det er usynlig for de som ikke kjenner det fra før. Dette er kvaliteter og ressurser som er med på å gjøre Ål unik, særegen og interessant for de som bor der fast og oss andre som kommer på besøk.

Ål er stolt over å kalle seg en kulturkommune preget av et stort antall kulturarrangementer og flotte kulturbygg. Kan kulturlivet og kulturhistorien brukes som elementer også i resten av sentrum, for eksempel en musikalsk lekkeplass unik for Ål, et utemuseum for kultur- og musikkhistorie gjennom hele Sundre, og ikke minst mer samspill og drahløp mellom sentrumsnæring, kulturliv og trivselighet?

Gnist innsiktsnotat → Ål som lokalsamfunn

Parkeringsutfordringen handler ikke om antall, men om bruken

Ål kommune har hatt en egen liten arbeidsgruppe til å kartlegge antall parkeringsplasser på Sundre, når de brukes og av hvem. Analysen viser at det er et stort antall parkeringsplasser i sentrum og i randsonen av Sundre, minst 404 kommunale parkeringsplasser og 462 private. Mange av de mest sentrale parkeringsplassene nær publikumsretta tjenester (handel og offentlige tjenester) blir «låst» hele dagen av ansatte med arbeidsplasser i sentrum som parkerer i god tid før offentlig åpningstid. Samtidig står mange parkeringsplasser i gåstovand rundt Sundre tomme. I dag er disse plassene litt bortgjemte og vanskelige å oppdage.

Noen få samtaler med offentlig ansatte som parkerer sentralt i sentrum gjennom arbeidshverdagen viser at så lenge det ikke finnes noen tydelig plan for hvordan arbeidstakere i sentrum skal parkere velger en gjerne det som er raskt, enkelt og nært der en jobber. Å jobbe bevisst med hvordan arbeidstakere parkerer, og å flytte flere av dem til parkeringsplasser i litt lengre gangavstand kan være en nøkkel til å neste opp i parkeringsflokken. Ikke minst viser Helseledningsdirektoratets kalkulator for samfunnsgevinster av økt fysisk aktivitet at bare noen få minutter ekstra gange hver dag kan

Sundre for familier – fastboende og tilreisende

Ål er et sted mange flytter til med familie og barn. Det kan være familier som ønsker seg ut av storbyen eller ønsker litt mer ro etter å ha bodd andre steder. Dette kommer til uttrykk gjennom alle de organiserte fritidsstiltbudene rettet mot barn og kommunens nylige investering i lekeområdet rundt skolen.

Barnefamilier er derfor en viktig gruppe å tenke på når man skal utvikle flere grunner til å oppsøke sentrum. Lekesplassen i Gol viser at å satse på et familievennlig sentrum er både bra for fastboende og tilreisende, og skaper et større kundegrunnlag for handel og servering. Vi har pratet med foreldre i Ål som forteller at de gjerne drar til Gol, først og fremst for å være et par timer på den fine leksplassen. Og når de først er der en stund, så går de gjerne innom en kafé eller butikk.

Å skape flere aktivitetstilbud for barnefamilier i sentrum kan dessuten nå både fastboende, hytteboende og forreisende familier. Tilbud som er gode for familier, har også verdi for andre innbyggere.

Sentrum skal heller ikke bare være til for de som bor på Sundre, men også bygdene rundt. Å jobbe med å gi «tilreisende i egen kommune» flere grunner til å oppsøke sentrum kan også treffe tilreisende fra andre steder.

Gnist innsiktsnotat → Ål som lokalsamfunn

Mange er klare for å gjøre noe med sentrum – venter bare på den utløsende faktoren

Noe av det vi har blitt mest overrasket over er hvor positive folk er til å se nytt på sentrum og å legge en mer helhetlig plan for hva og hvordan. En gjenganger er at de vi møter sier «Jeg er åpen for å se nytt på sentrum, men dessverre er andre sentrumsaktører så negative». Men når vi snakker med de andre, hører vi egentlig de si akkurat det samme, og at det er andre igjen som er negative. Med andre ord opplever vi at det i sentrum er flere enkeltspillere som er klare for å bli et lag for sentrumsutvikling.

Faget «strategisk byledelse» påpeker at et sentrum ikke kan styres av én enkelt aktør som kommunen eller én næringsaktør, men må utvikles i samspill. Hver enkelt må koordinere sine investeringer, satsinger og tiltak i dialog med hverandre, og finne veien sammen, litt som den gamle tiki-taka spillestilen i fotball.

I tillegg til å utforske konkrete tiltak og løsninger for sentrum tror vi at en viktig leveranse fra Gnist-prosjektet kan være å hjelpe til med å etablere et sterkere fellesskap og samarbeid mellom Ål kommune, grunneiere, næringsdrivende og kulturaktører i sentrum. Det er nemlig etter Gnist den virkelige jobben med å utvikle sentrum starter!

Gnist innsiktsnotat → Ål som lokalsamfunn

Helse- og kulturkommunen Ål – også som reell sentrumsaktør?

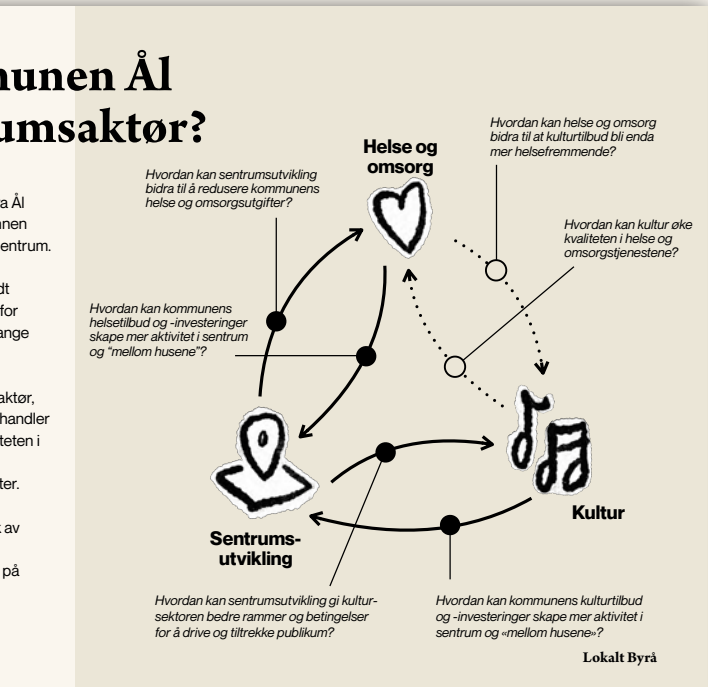
Et levende sentrum med folk, aktivitet, og næring skapes gjennom et samspill av offentlige, private og frivillige investeringer og tjenester. Fra Ål kommunes side har en bygg, tjenester og tilbud på Sundre, spesielt innen helse og kultur, som kan brukes som virkemidler for å skape mer liv i sentrum.

I et arbeidsverktøyet med kommunesstyret luftet politikkerne tanker rundt hvordan blant annet utvikling av helsestunet, terapibasseng, dagtilbud for eldre, ungdomsklubben, kulturliv og tilrettelegging for sykkel og gange også kan skape positive effekter på aktivitet og bruk av sentrum.

Ål kommune er allerede godt posisjonert til å jobbe som en sentrumsaktør, med kulturhuset og helsestunet tett på Sundre. Men å utvikle sentrum handler om mer enn bare plassering. Det er minst like mye bruken av og aktiviteten i byggene, og hvordan det er koblet på resten av området. Her har Ål kommune, som mange andre norske kommuner, noe å strekke seg etter.

Det handler blant annet om hvordan tjenestene er organisert, flerbruk av lokaler og koordinering av åpningstider og arrangement. Å se dette i sammenheng med sentrumsutvikling kan hjelpe private investeringer på Sundre innen handel og bolig med å lykkes.

Gnist innsiktsnotat → Ål kommune som organisasjon

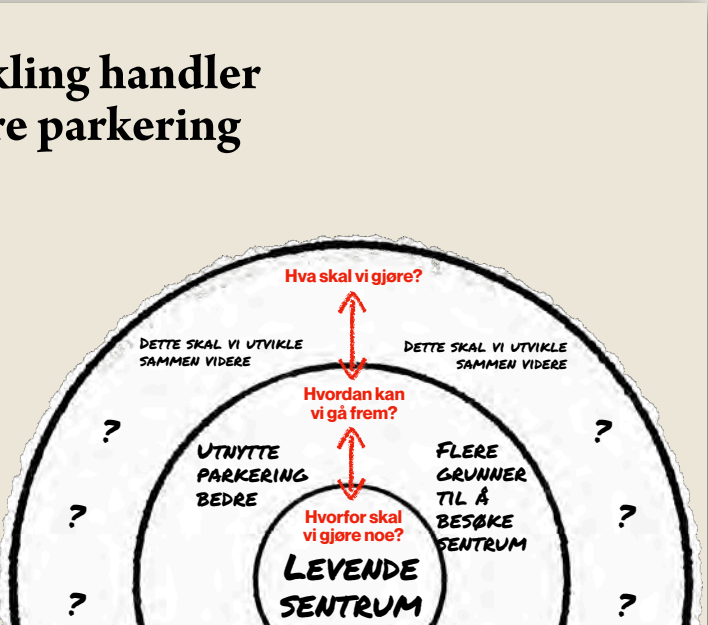

... men sentrumsutvikling handler om mer enn å diskutere parkering

Å endre parkeringsmonster skaper ikke i seg selv mer liv i et sentrum. Det handler om å skape grunner til å være i sentrum, som handel, men ikke minst kulturopplevelser, offentlige tjenester, fritidsaktiviteter, lek og fornøyelse og trivelige steder å være sammen med andre i ulike aldre.

Samtidig hører vi at mange føler på at de ikke vil diskutere disse sidene ved Sundre for det ligger klar en orientlig plan for hvordan å sikre gode parkering. Heldigvis viser studiene av parkeringskapasiteten i sentrum at det er flere muligheter for hvordan å få mer bruk av litt færre parkeringsplasser innerst ved Myren. Men vi må heller ikke glemme å utvikle større visjoner for aktivitet og bruk av sentrum parallelt med å jobbe med parkeringsmanstere.

Et viktig poeng fra faget endringsledelse er at en er langt mindre motkkelig for å få vanene sine endret, f.eks. hvor en parkerer, om en ikke har et tydelig bilde på hvorfor endringen skjer. Dette observerte vi i praksis under de få samtalene med arbeidstakere som parkerer i sentrum. Her var temaet bare parkeringsvalg uten konteksten rundt det å skape et mer livlig sentrum. Derfor måtte alle forsøkte forslag

Idésmie for Sundre

For å få tilbakemelding på funn og jobbe ut idéer sammen med lokalsamfunnet etablerte vi en midlertidig møteplass i Bergo-bygget, et historisk bygg med kobling til sentrum. Bygget ble prydet med vinyl og fylt med møbler på lån fra lokale bruktbutikker.

Programmet besto av besøk fra inviterte grupper med interesser på Sundre og åpne drop-in tider for alle interesserte. Opplegget besto av å diskutere mulige tiltak innenfor tre identifiserte innsatsområder. Lokale arkitekter bidro i å skisse ut ideene på en stor kartmodell av sentrum. For kommunalt ansatte hadde vi et eget opplegg for å finne vinn-vinn-muligheter mellom sentrumsutvikling og de ulike kommunalområdene.

På tre dager var 234 personer på tvers av sivilsamfunnet næringslivet og administrasjonen innom idésmia. Etter å ha analysert tilbakemeldingene og jobbet med å sy dem sammen til muligheter for sentrum gjorde vi en ny runde med idésmie. Dette gjorde vi for å avstemme forståelsen med lokalsamfunnet og supplere med nye hensyn og idéer. 79 personer deltok i denne runden, på tvers av sivilsamfunnet næringslivet og administrasjonen.

Gnist - Prosess

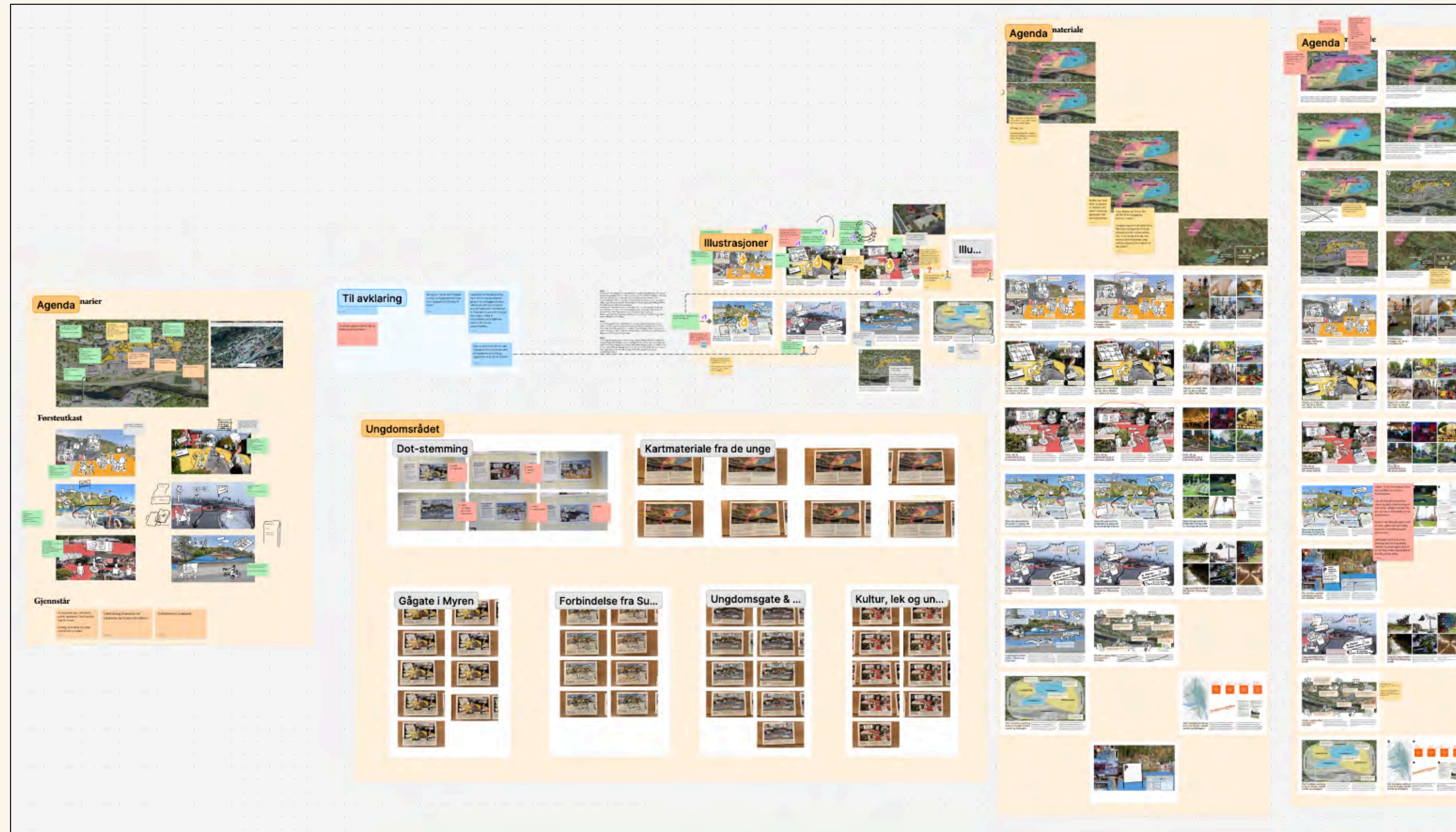

Designarbeid

Mellom siste runde med idésmie og leveransen har vi jobbet med å utvikle, tilpasse og justere innholdet basert på tilbakemeldingene vi har fått på arbeidet.

Mange har deltatt på idésmiene og delt refleksjoner og perspektiv på arbeidet som har vært gjort. Det er en omfattende jobb å gå gjennom dette materialet og få ulike målgrupper sine perspektiv, behov og idéer til å passe sammen.

Resultatet er et materiale vi mener kan stå seg over tid. Behov endrer seg og et lokalsamfunn aldri står helt i ro, derfor er mye av materialet designet for å være fleksibelt og åpent for justeringer.

For å øke treffsikkerheten på arbeidet går vi gjennom flere *iterasjoner*. Det betyr at vi lager noe som vi viser frem, får tilbakemelding og gjør justeringer. Gjennom idésmiene fikk vi masse tilbakemelding, som har vært viktig for å gjøre justeringer av materialet. På bilde er 5 av justeringene vi har gjort på scenariene.

Et utenfrablikk på dagens sentrum

Idésmie for
SUNDRE!

Få ein arkitekt til å teikne ut
tankane dine for Sundre!

Ein mellombels møteplass for å diskutere
framtida for Ål sentrum. 17-19 februar.

I regi av Ål kommune sitt GNIST-prosjekt.

Tenk høgt!

Diskuter konkrete løysingar!

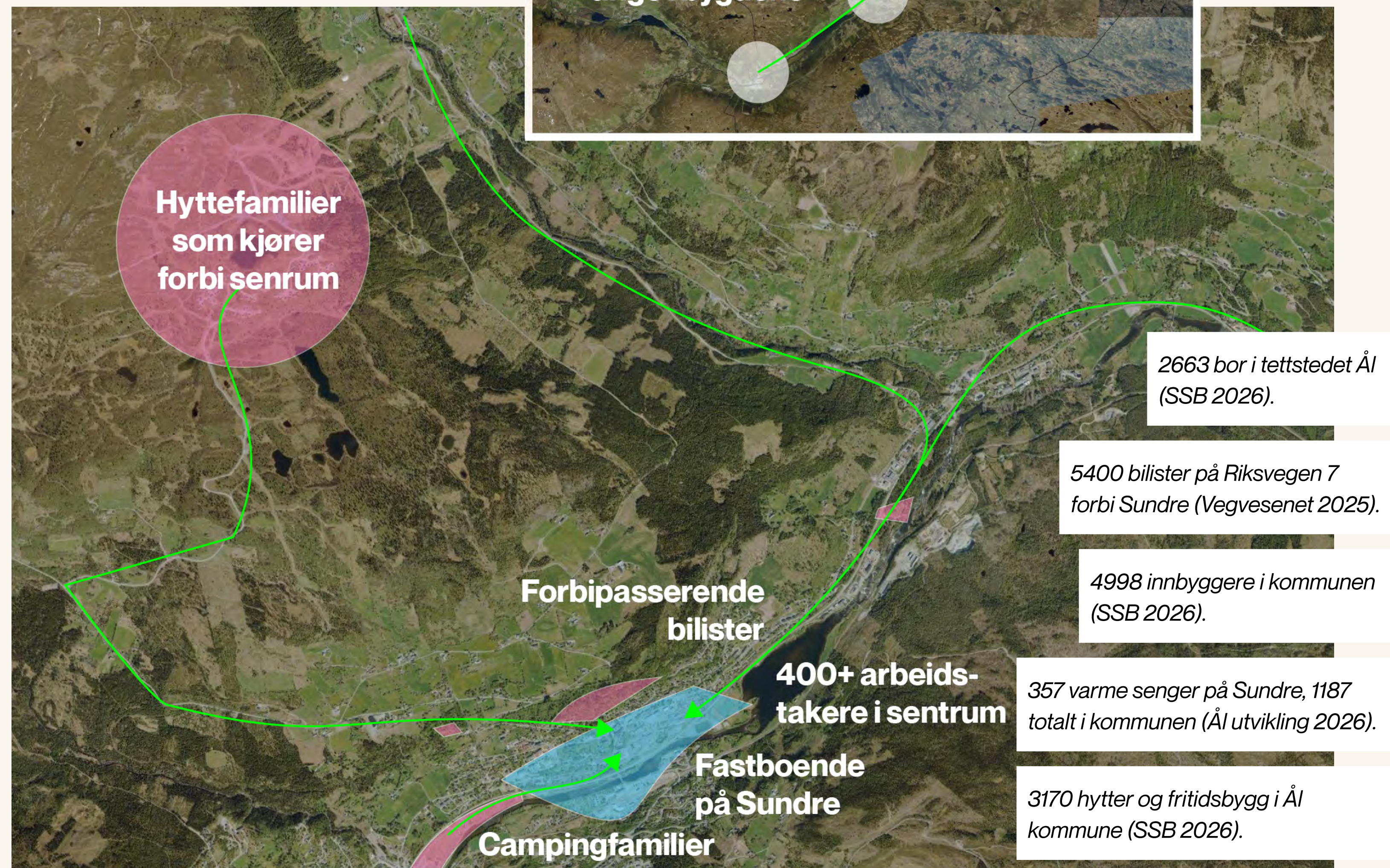
Lokalt Byrå

Konteksten rundt sentrum

Sundre er sentrum i Ål, en kommune med mange stolte bygder med egne identiteter. Fra et fugleperspektiv er det tydelig at kommunens sentrum har mange brukergrupper å være til for:

- Fastboende familier, unge og eldre på Sundre og bygdene rundt.
- Arbeidstakere i sentrum innenfor kontor og helse
- Besøkende på hotellet, Topcamp og Ål camping
- Besøkende familier på hyttefeltene nær Sundre
- Forbipasserende bilister som potensielt kan stoppe for å lade, tanke, handle og/eller strekke på beina

Noen av gruppene er ofte på Sundre og kan potensielt bruke sentrum mer i hverdagen, mens andre kan trekkes inn til sentrum ved spesielle anledninger. Eksempelvis er det over 400 arbeidstakere innen helse på Sundre hver dag, og som kan oppholde seg og handle mer i sentrum enn i dag.

Et sentrum med stort potensiale

Opplevelsen av Sundre styres mye av det trafikale. Det er mye asfalt og mye parkering. Som besøkende opplever vi at det er lett å kjøre, lett å parkere og relativt greit å orientere seg med bil. Mye av bebyggelsen og situasjoner i Sundre er orientert mot bilen og bilen som transportmiddel. Det er et sted som lett å komme til, og dermed også lett å komme seg ut og videre fra.

Men når en stopper opp og studerer Sundre, opplever man et sentrum som er godt innrammet med gode dimensjoner på gaterom, fine steder å vandre gjennom og en god blanding av plasser og gater. Bebyggelsen har et helhetlig uttrykk, og vi opplever at vi har kommet til et særegent sted. Gatene følger i stor grad høydenivåene og små passasjer forbinder de horisontale gateløpene. Spesielt uterom og plassene rundt og mellom Tid, Kulturhuset og kjøpesenteret er svært gode og spennende bygd, men har en del å gå på når det kommer til liv og aktivitet i hverdagen.

Ja, Sundre kan definitivt bli et mer trivelig og aktivt sentrum, men har allerede mange fine kvaliteter å bygge videre på! Det handler om å fylle på med aktivitet og folk for å skape mer liv.

Gnist - Et utenfrablikk på sentrum

Soner i sentrum i dag

Delvis planlagt og delvis tilfeldig har ulike deler av Sundre spesialisert seg. Fra Sundrehall, gjennom Myren og kulturhuset, og ned til Tanken Arena ser vi en linje for kultur, gateliv, grønne lunger og detaljhandel en kan utvikle videre, markert rosa i kartet.

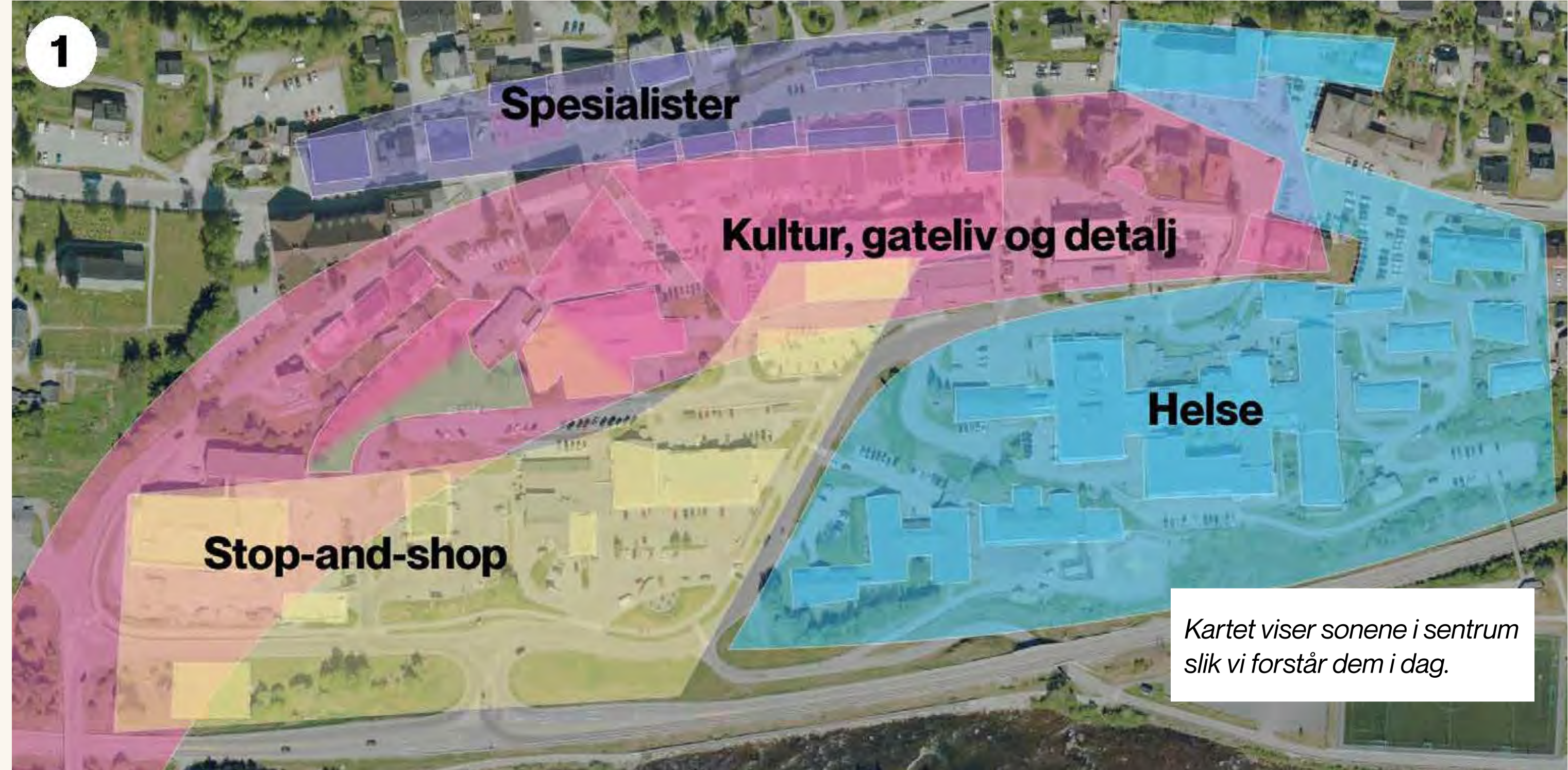
Ved riksveien har en lagt til rette for bilbasert storhandel som er praktisk å stoppe på, og lett å reise videre fra. Dette kaller vi “stop-and-shop” og er markert i gul på kartene.

I Sundrevegen har spesialister funnet seg til rette, fra optiker og veterinær til nisjebutikker, håndverk og kontor.

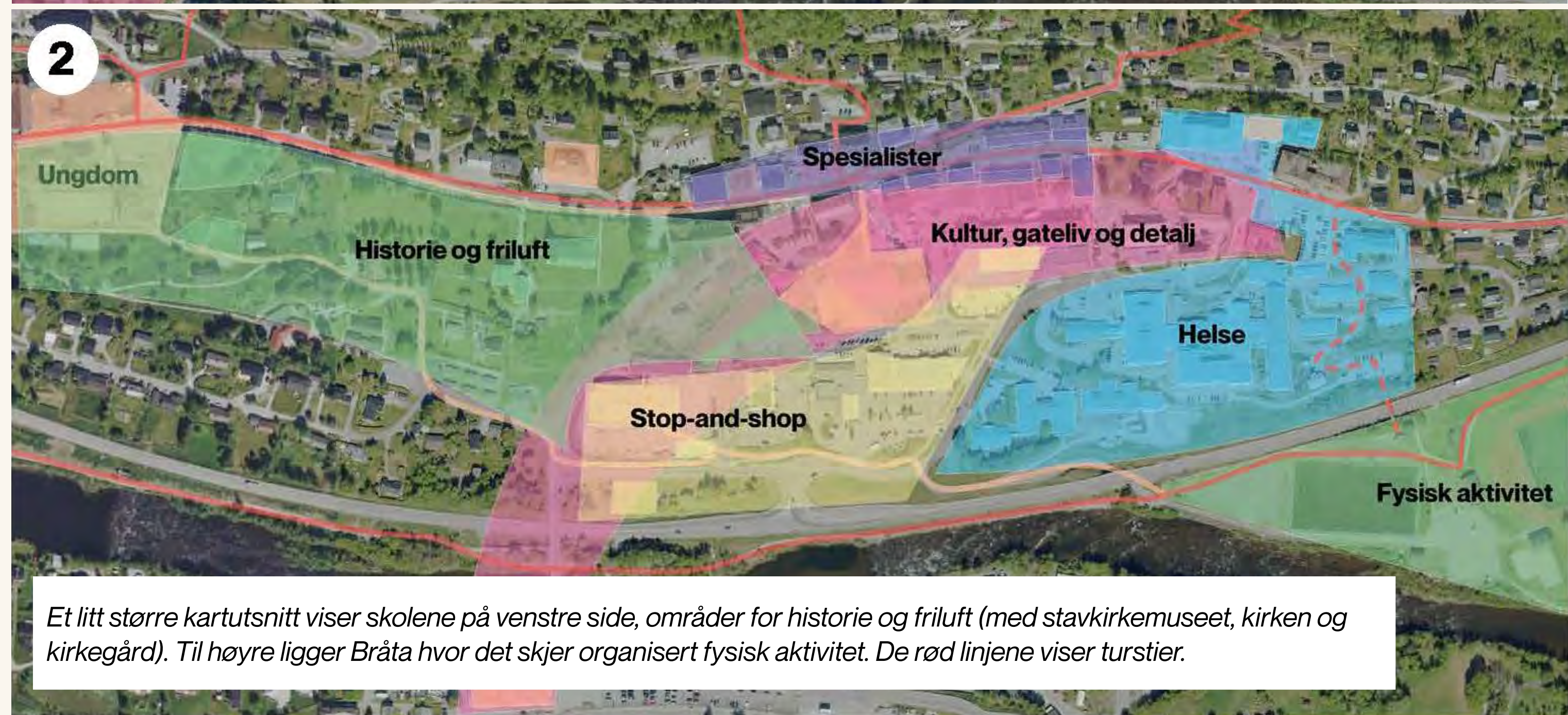
Kommunale og statlige helsetjenester utgjør en stor del av sentrum, ca 30% eller nesten hver tredje kvadratmeter av sentrum. Dette trekker hundrevis av arbeidstakere og brukere, (mulige kunder) til sentrum hver dag. Markert i blått på kartene

Sonene oppleves i dag frakoblet hverandre til tross for at de overlapper og ligger tett på hverandre. Ved å dyrke sammenhenger kan Ål skape et sentrum hvor delene henger godt sammen og styrker hverandre fremfor å oppleves som konkurrenter og adskilte.

Gnist - Et utenfrablikk på sentrum

Kartet viser sonene i sentrum slik vi forstår dem i dag.

Et litt større kartutsnitt viser skolene på venstre side, områder for historie og friluft (med stavkirkemuseet, kirken og kirkegård). Til høyre ligger Bråta hvor det skjer organisert fysisk aktivitet. De rød linjene viser turstier.

Barrierer i sentrum

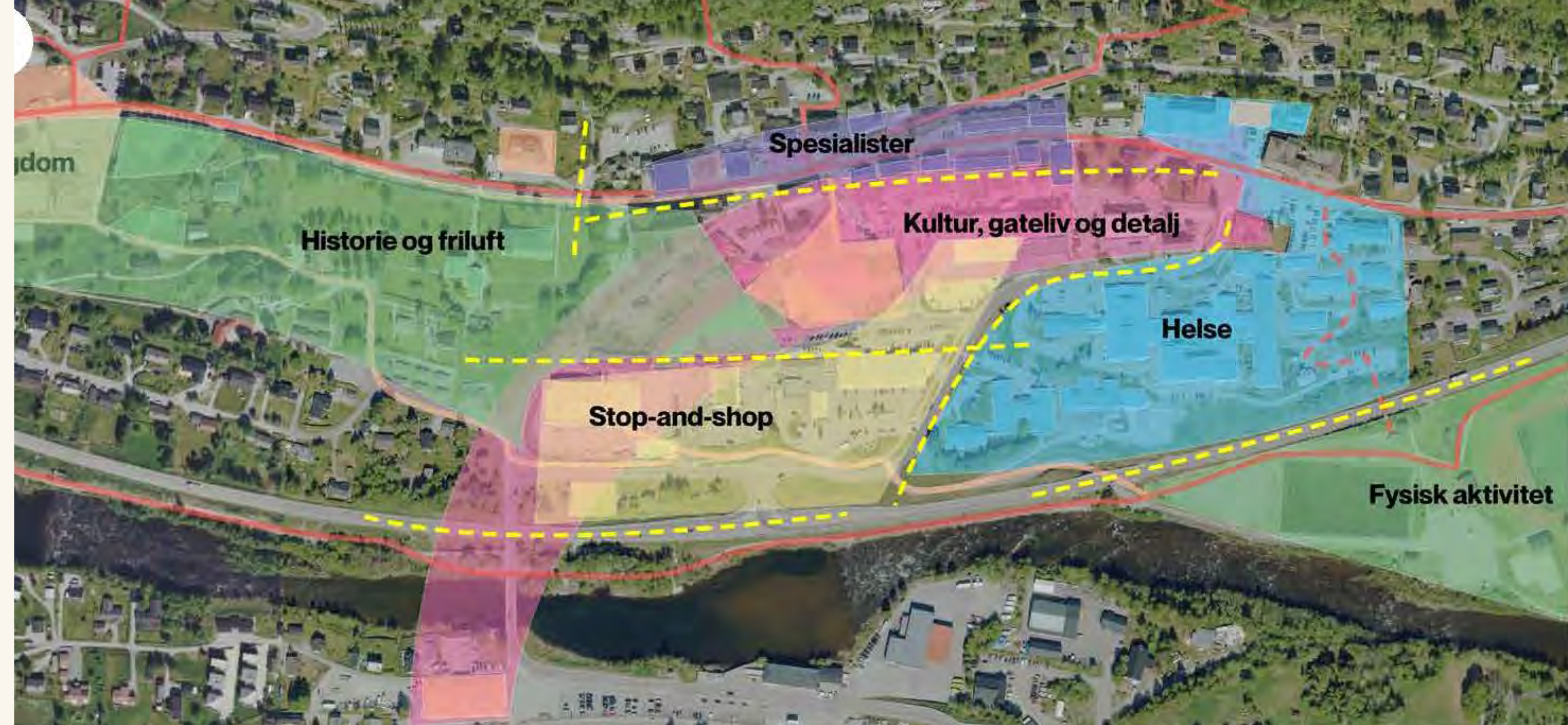
Terrenget og hvordan en har utformet bygg og veier skaper fysiske og visuelle barrierer på Sundre. Dette påvirker folk sin forståelse, vaner og holdninger rundt de ulike delene av sentrum og ferdsel mellom dem. Eksempelvis kan det forklare hvorfor en del opplever at det er tre ulike sentrum på Sundre. Det tar fem minutter å gå fra Sundejordet til Sundrevegen, og fra Sundrehall til hotellet, men oppleves ikke slik av mange.

Det er lite som lokker folk som har stoppet ved riksveien opp til alt det spennende som finnes i Myren og Sundrevegen. Stier og trapper opp mot Myren er vanskelige å oppdage. Når besøkende går fra Spar eller Kiwi og opp mot Myren og Gamlevegen opplever en at bygg og fasader har vendt ryggen til riksveien. Alle de gode kvaliteten er med andre ord skjult.

Helsetunvegen er stor og fin med godt dimensjonert fotgjengerfelt, men skaper dermed et skille mellom helsetjenestene og resten av sentrum. Et stort bredt og åpent forgjengerfelt er trygt, men ikke særlig trivelig å ferdes på.

Heldigvis finnes det mange tiltak en kan gjøre for å motvirke disse barrierene, for eksempel bruk av lys og forskjønning, fysisk utforming, skilting og å gjøre det triveligere og lettere å gå mellom områdene.

Gnist - Et utenfrablikk på sentrum

Lokalt Byrå

Muligheter og eksempler

Idésmie for
SUNDRE!

Få ein arkitekt til å teikne ut
tankane dine for Sundre!

Ein mellombels møteplass for å diskutere
framtida for Ål sentrum. 17-19 februar.

I regi av Ål kommune sitt GNIST-prosjekt.

Diskuter konkrete løysingar!

Lokalt Byrå

Scenarier

Det er mange kvaliteter, muligheter og tiltak i sentrum som ikke kommuniseres godt gjennom kart. Spesielt aktiviteter, tilbud, opplevelser og tjenester må visualiseres på andre måter.

Derfor har vi jobbet med illustrasjoner av utvalgte deler av sentrum, og hva en kan satse på der. Scenariene er ikke en fasit for hvordan det skal gjøres, men for å eksemplifisere hvordan innsatsområdene kan se ut, og ulike tiltak innen næring, kultur, helse, vei og park og oppvekst kan settes sammen til en helhet.

Illustrasjonene ble lagt frem og diskutert på Idésmie del 2 for tilbakemelding, som senere har blitt til justeringer av illustrasjonene.

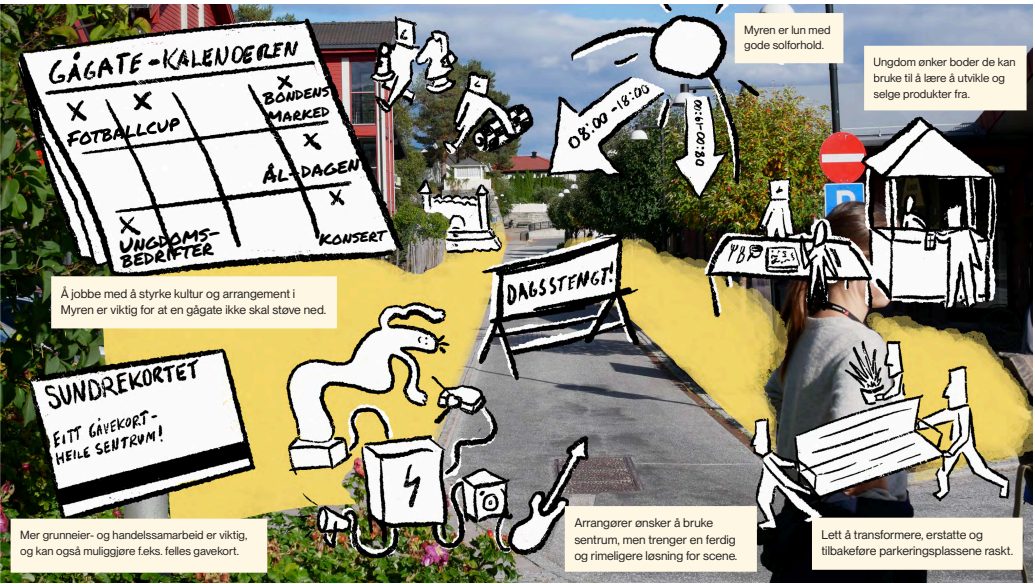
Alle scenariene med eksempler ligger i vedlegg.

Kultur, lek og
underholdning for å
fylle Myren med folk

Andre kommuner misunner Ål sitt flotte kulturhus hvor en har samlet mange tilbud og aktører under ett tak. Å legge til rette for at dette også kan flyte ut på plassen utenfor kan bety mye for et mer levende sentrum. I tillegg har samtaler med foreldre vist at det er stort behov

for mer lekeinfrastruktur for familier, som de i dag drar til Gol for. Hva om alt det flotte som skjer inne i kulturhuset ble speilet ut i uteområdet mellom kulturhuset, kafé TID og Myren?

Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet som trekker folk til Myren

Mange drømmer om yrende gågate i Myren. Samtidig er det vanskelig å gå rett fra stille gate til permanent gågate. Heldigvis kan Ål spille på styrken sin som stor kultur- og arrangementskommune.

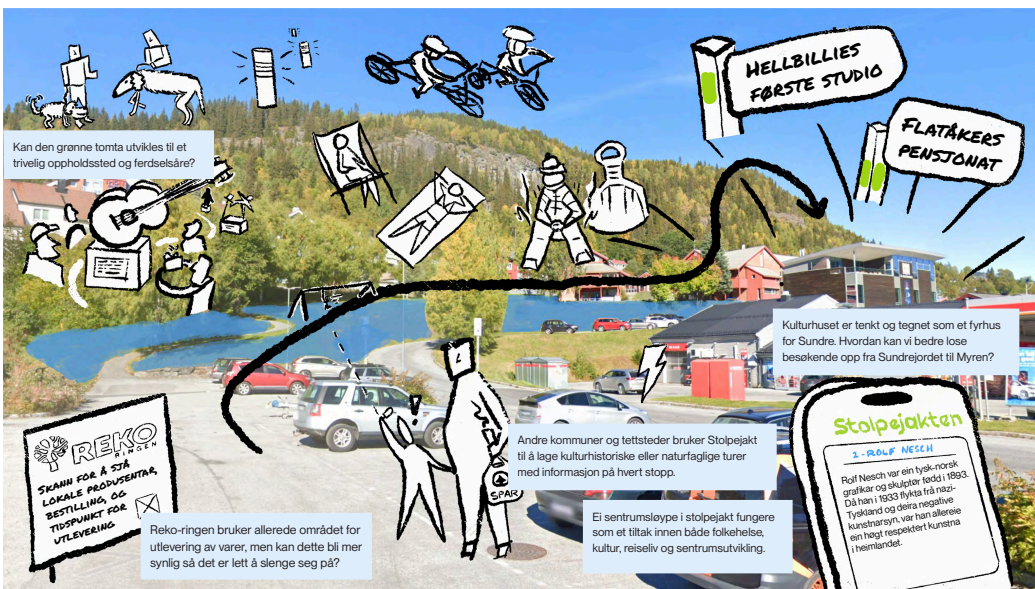
Hva om Myren hadde enda bedre infrastruktur for å raskt og enkelt gjøres om til staselig gågate når det settes opp arrangement og show som trekker folk til Myren? Hvor enkelt kan det bli å rigge om til gågate når anledningen byr seg?

Hverdagsmøter i solveggen ved hjørnet av Familiens Hus

Al kommune jobber med å utvide Familiens Hus, et sted med blant annet helsestasjon, ergoterapi, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og behandlingsbasseng. Bygget ligger i enden av Sundrevegen og Myren med gode solforhold.

Kan hjørnet i solveggen, hvor brukere, turgåere, barn, unge og eldre passerer, bli en liten og trivelig hvileplass for hverdagsmøter og god stemning rundt helsetjenestene? Kan inngangen ha enkel kaffe og toaletter for alle?

Gjøre det spennende for
tilreisende å ta beina fatt
fra Sundrejordet til Myrer

Gartneritomta, Circle K og Kiwi-bygget er inngangsporten til Sundre, og tanken bak er at det skal være lett å stoppe fra riksveien. Men det mangler en sterk forbindelse opp til Myren og Sundrevegen. Ferdselen er åpen

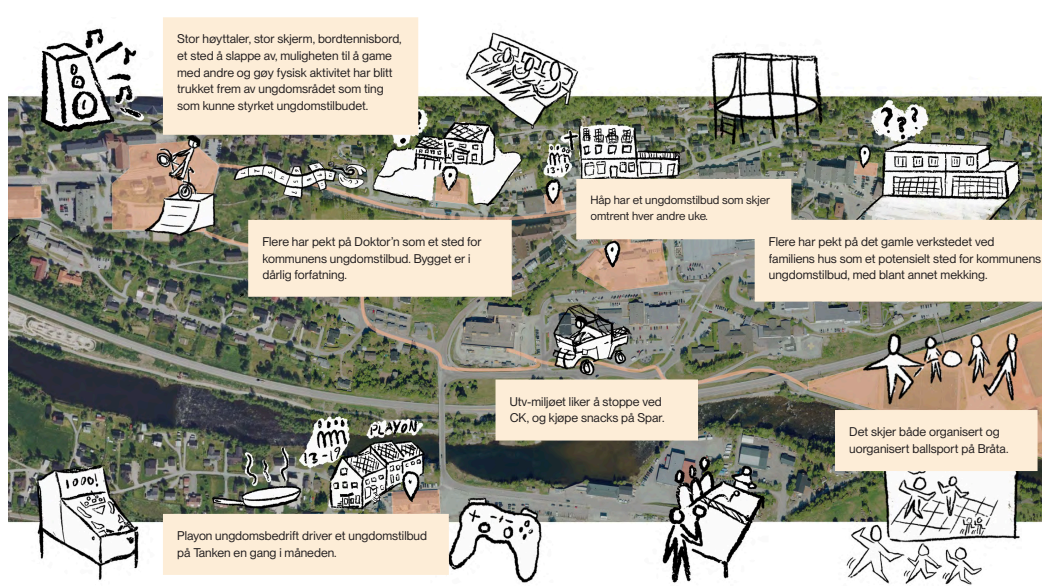
og eksponert, med få visuelle elementer som gjør det interessant å gå oppover. Hva om den grønne tomta bak kulturhuset ble en park for kultur, opphold og bindeledd mellom parkering og gateliv?

Trygg og trivelig ferdsel til fots gjennom Stasjonsveg- krysset

Krysset Stasjonsvegen, Prestegårdsjordet og Fv.245 er kjøpt og uttrykt for fotgjengere, men er viktig for å binde sammen Sundre. Ungdom krysser her på vei fra skolen til Bråta, unge voksne sier det er vanskelig å få med venner til Tanken Arena etter forestilling på

kulturhuset, og broa oppleves smal og utrygg. Å få fylkeskommunen til å utvide broa har ikke lyktes. Hvilke andre ting kan vi gjøre for å få dette strekket til å bli tryggere og triveligere enn i dag?

Attraktivt ungdomstilbud
som passer inn i
hverdagen.

nrådet er mer opptatt av innholdet i stillbudet enn av hvor det skal være. De unge vil være på kulturhuset, nær andre, men likevel for v. Sundre har flere steder med potensiale for saktivitet. Spørsmålet er ikke bare hvor tilbudene

skal samles, men hvordan stedene kan jobbe sammen for et bredere tilbud. Organiserte og uorganiserte aktiviteter skjer i dag på hver sin tue. Sammenhengene mellom tilbud kan de voksne bidra til å næste i – innholder de unge mange tanker om.

Mer forutsigbar parkering
er bra for kunder, handel,
ansatte og innbyggere

Private og kommunale aktører sier at parkeringsutfordringen **ikke** er mangel på plasser, men at fri flyt og få rammer gjør det uforutsigbart. Transportøkonomisk institutt har funnet fire steg for å lykkes med helhetlig parkeringspolitikk: "Klare mål som bør være politisk forankret, god

kunnskap om dagens situasjon, tiltak utviklet i prosess med næringsliv og andre berørte, og god kommunikasjon med alle berørte før iverksetting." Hva kan forutsigbar parkering på Sundre bety?

Kultur, lek og underholdning for å fylle Myren med folk

Andre kommuner misunner Ål sitt flotte kulturhus hvor en har samlet mange tilbud og aktører under ett tak. Å legge til rette for at dette også kan flyte ut på plassen utenfor kan bety mye for et mer levende sentrum. I tillegg har samtaler med foreldre vist at det er stort behov for mer lekeinfrastruktur for familier, som de i dag drar til Gol for.

Hva om alt det flotte som skjer inne i kulturhuset ble speilet ut i uteområdet mellom kulturhuset, kafé TID og Myren?

Gnist - Muligheter og eksempler

Kultur, lek og underholdning for å fylle Myren med folk

Inspirasjon og eksempler:

1: Om de klarer å ha utekino i Tromsø på vinteren, må vi kunne klare det hele året i Ål.

2: Årlig utekino i Reknesparken i Molde med lys og farge, med sitteplasser på tre-plattinger.

3: En lekeplass kan ha et unikt tema, som Bikuben lekeplass i bydel Storhaug, Stavanger.

4: Sosialt amfi og torg i Paddington, London, som også fungerer som oppholdsrom i hverdagen.

5 og 6: Lekeplass ved Tøyen Torg i Oslo. Unike element gjør at mange oppsøker lekeplassen.

Gnist - Muligheter og eksempler

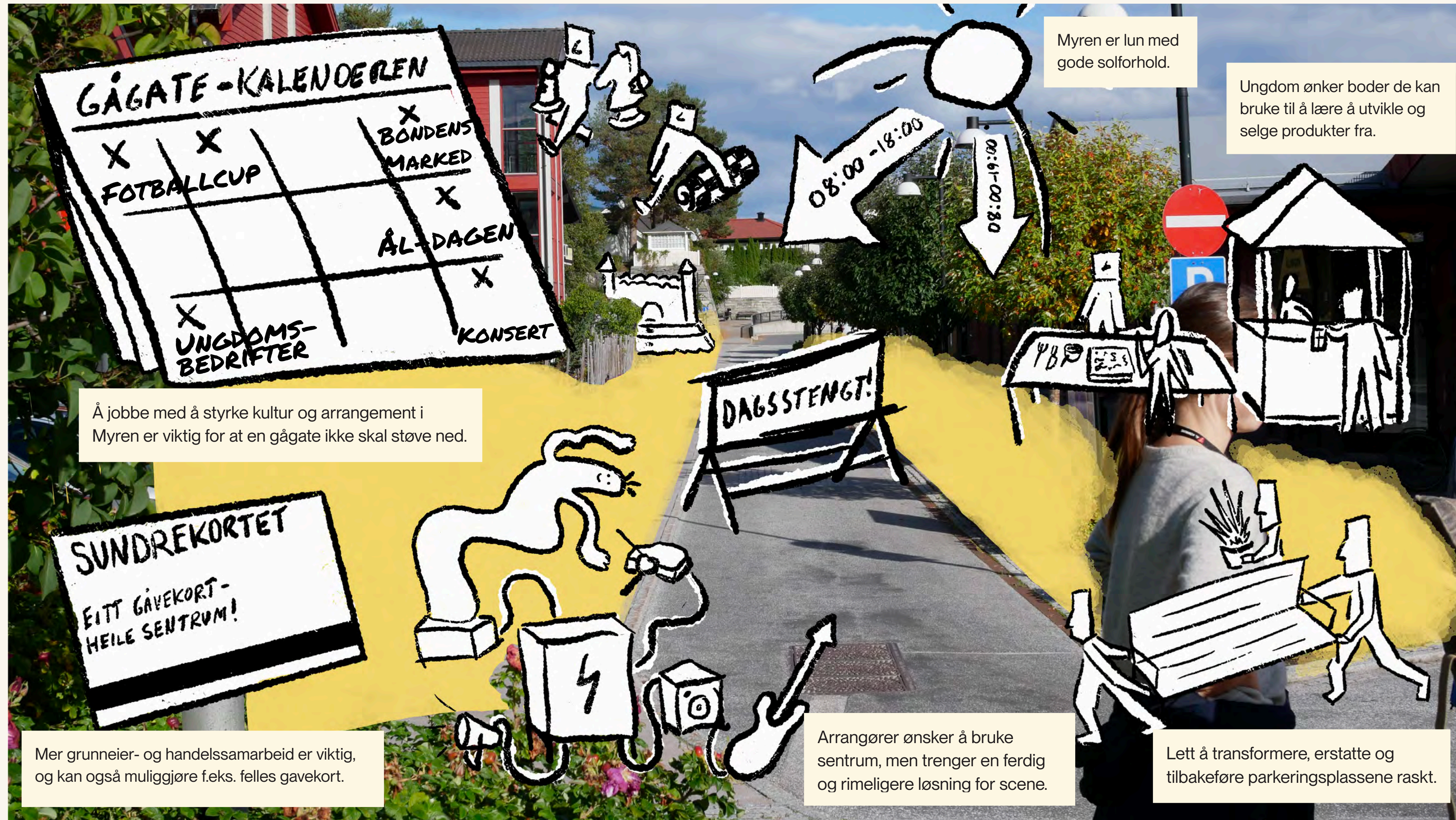

Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet som trekker folk til Myren

Mange drømmer om yrende gågate i Myren. Samtidig er det vanskelig å gå rett fra stille gate til permanent gågate. Heldigvis kan Ål spille på styrken sin som stor kultur- og arrangements-kommune.

Hva om Myren hadde enda bedre infrastruktur for å raskt og enkelt gjøres om til staselig gågate når det settes opp arrangement og show som trekker folk til Myren? Hvor enkelt kan det bli å rigge om til gågate når anledningen byr seg?

Gnist - Muligheter og eksempler

Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet som trekker folk til Myren

Inspirasjon og eksempler:

1: Midlertidig grønn lunge, ukjent sted.

2: Årlig midlertidig gågate i Seattle, USA

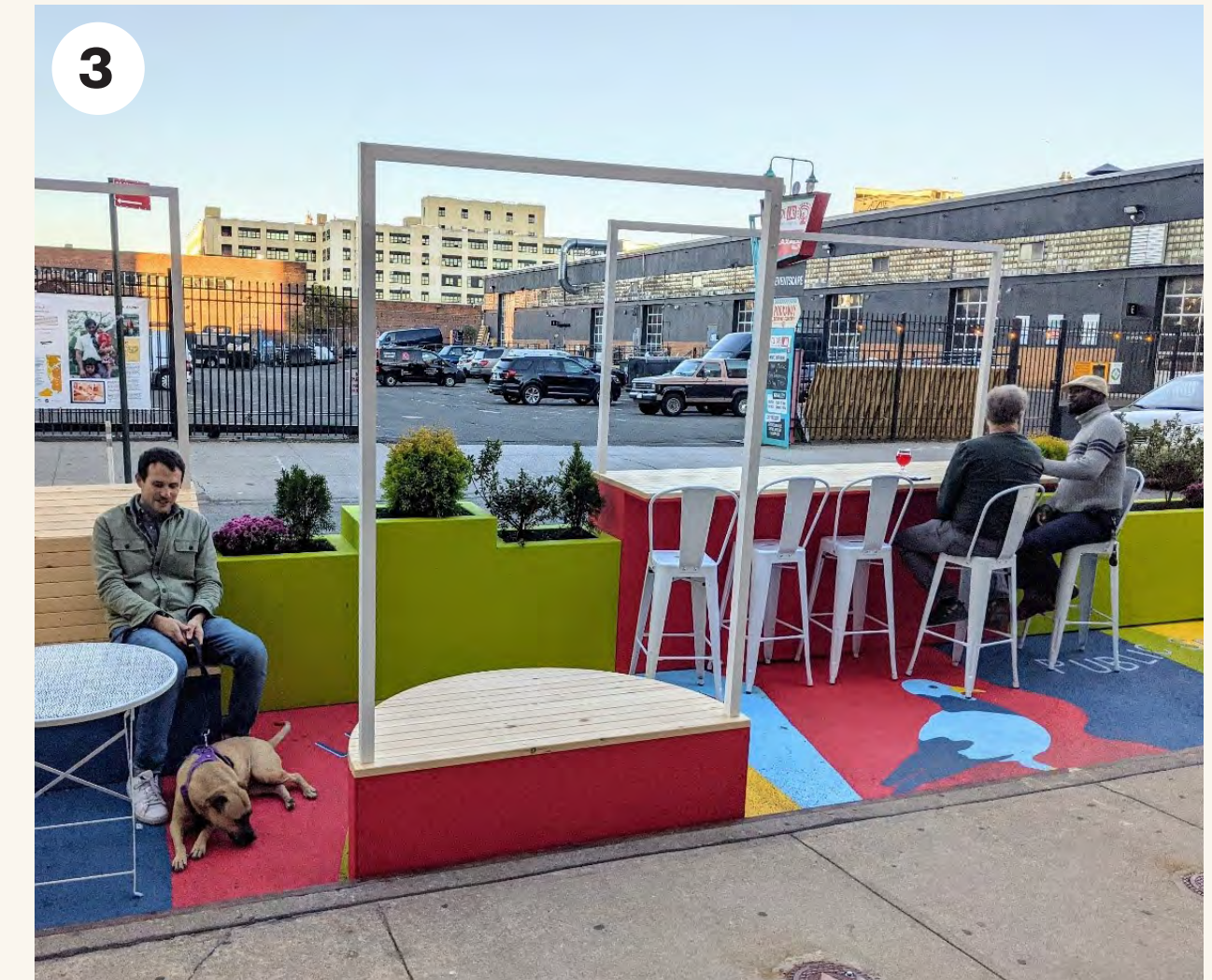
3: Midlertidig transformasjon av tre parkeringsplasser i Queens, New York, USA

4: Portobello Road Market, London, sett i filmen Notting Hill.

5: Transformasjon av Times Square med klappstoler og -bord, New York, USA

6: Flyttbare møbler for å raskt endre P-plass til oppholdsrom og tilbake i Yarra, Australia.

Gnist - Muligheter og eksempler

Hverdagsmøter i solveggen ved hjørnet av Familiens Hus

Ål kommune jobber med å utvide Familiens Hus, et sted med blant annet helsestasjon, ergoterapi, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og behandlingsbasseng. Bygger ligger i enden av Sundrevegen og Myren med gode solforhold.

Kan hjørnet i solveggen på Familiens Hus hvor brukere, turgåere, barn, unge og eldre passerer bli en liten, trivelig og sosial hvileplass som bidrar til å skape god steming rundt helsetjenestene?

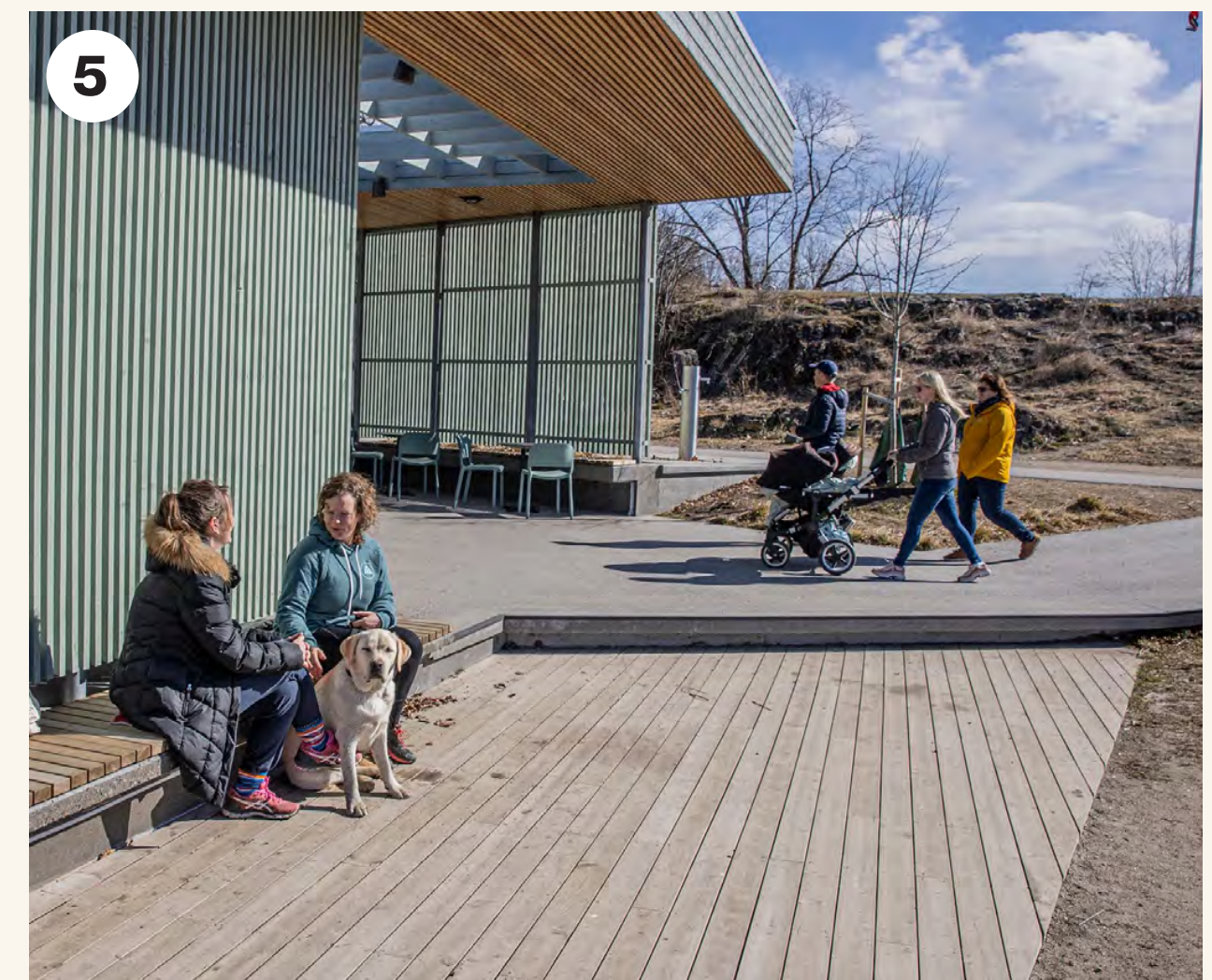
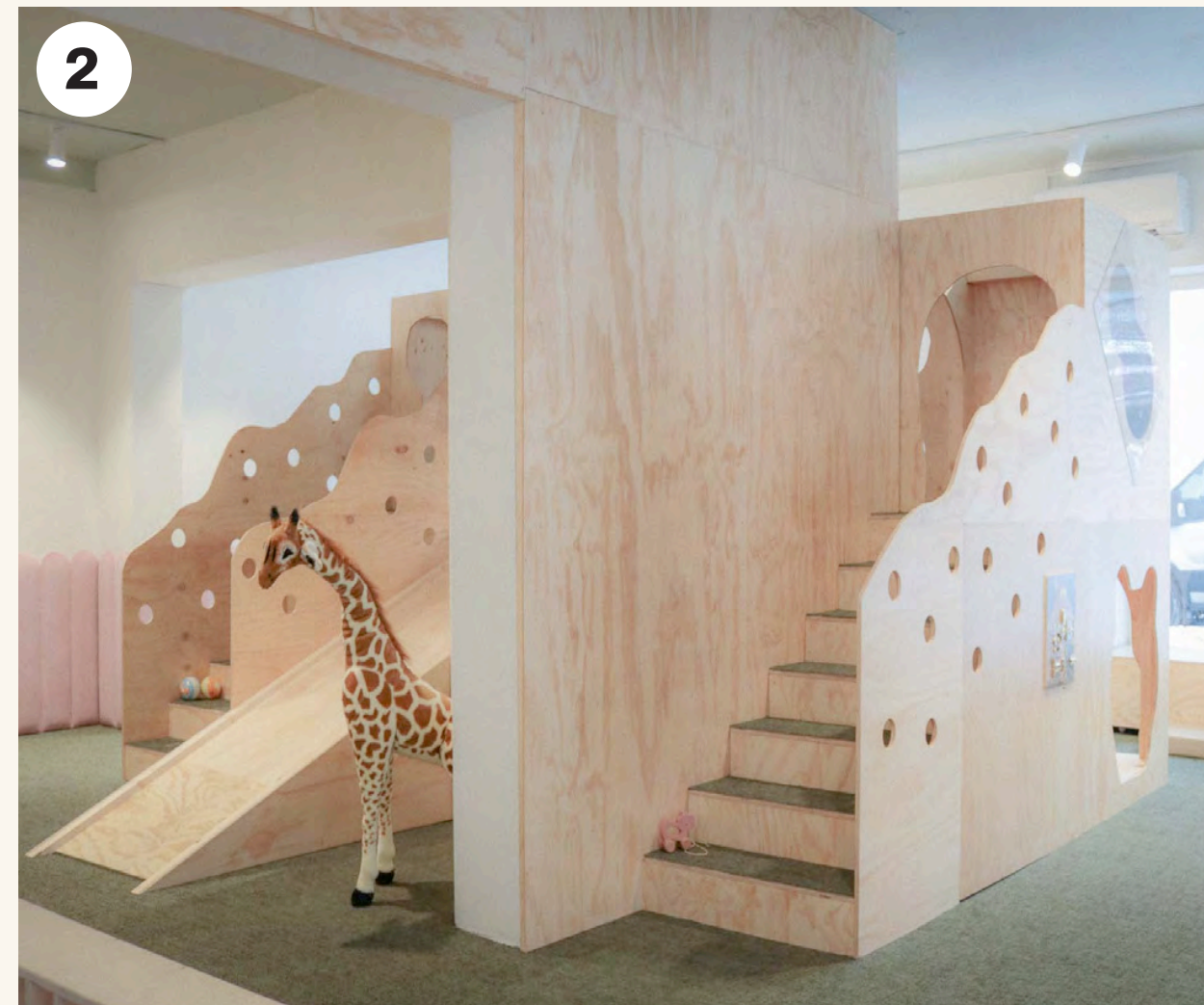

Hverdagsmøter i solveggen ved hjørnet av Familiens Hus

Inspirasjon og eksempler:

1, 2 og 3: Lillelab, en innendørs lekeplass tilpasset de aller minste, opp til 4 år. De har flere mindre lokasjoner i ulike bydeler i Oslo.

4 og 5: Paahuk kafé og turmål på Bygdøy. Lokalet er designet for å være trivelig å stoppe på utsiden og sitte i sola, og at innsiden er i god kontakt med det som skjer på utsiden.

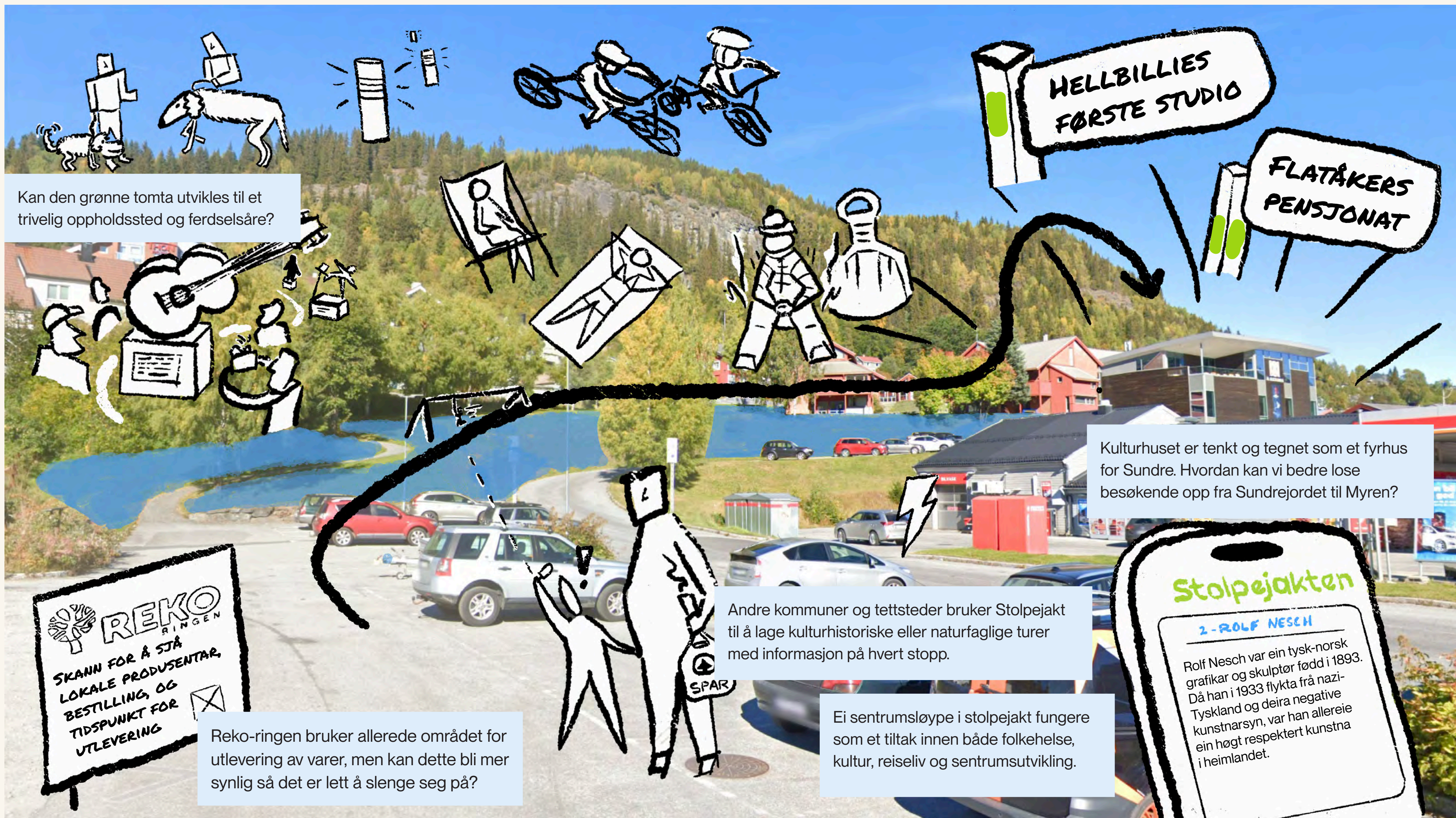

Gjøre det spennende for tilreisende å ta beina fatt fra Sundrejordet til Myren

Gartneritomta, Circle K og Kiwi-bygget er inngangsporten til Sundre, og tanken bak er at det skal være lett å stoppe fra riksveien. Men det mangler en sterk forbindelse opp til Myren og Sundrevegen. Ferdselen er åpen og eksponert, med få visuelle elementer som gjør det interessant å gå oppover.

Hva om den grønne tomta bak kulturhuset ble en park for kultur, opphold og bindeledd mellom parkering og gateliv?

Gnist - Muligheter og eksempler

Gjøre det spennende for tilreisende å ta beina fatt fra Sundrejordet til Myren

Inspirasjon og eksempler:

1: De kongelige parkene i London er kjent for å fylles med fluktstoler i sommerhalvåret.

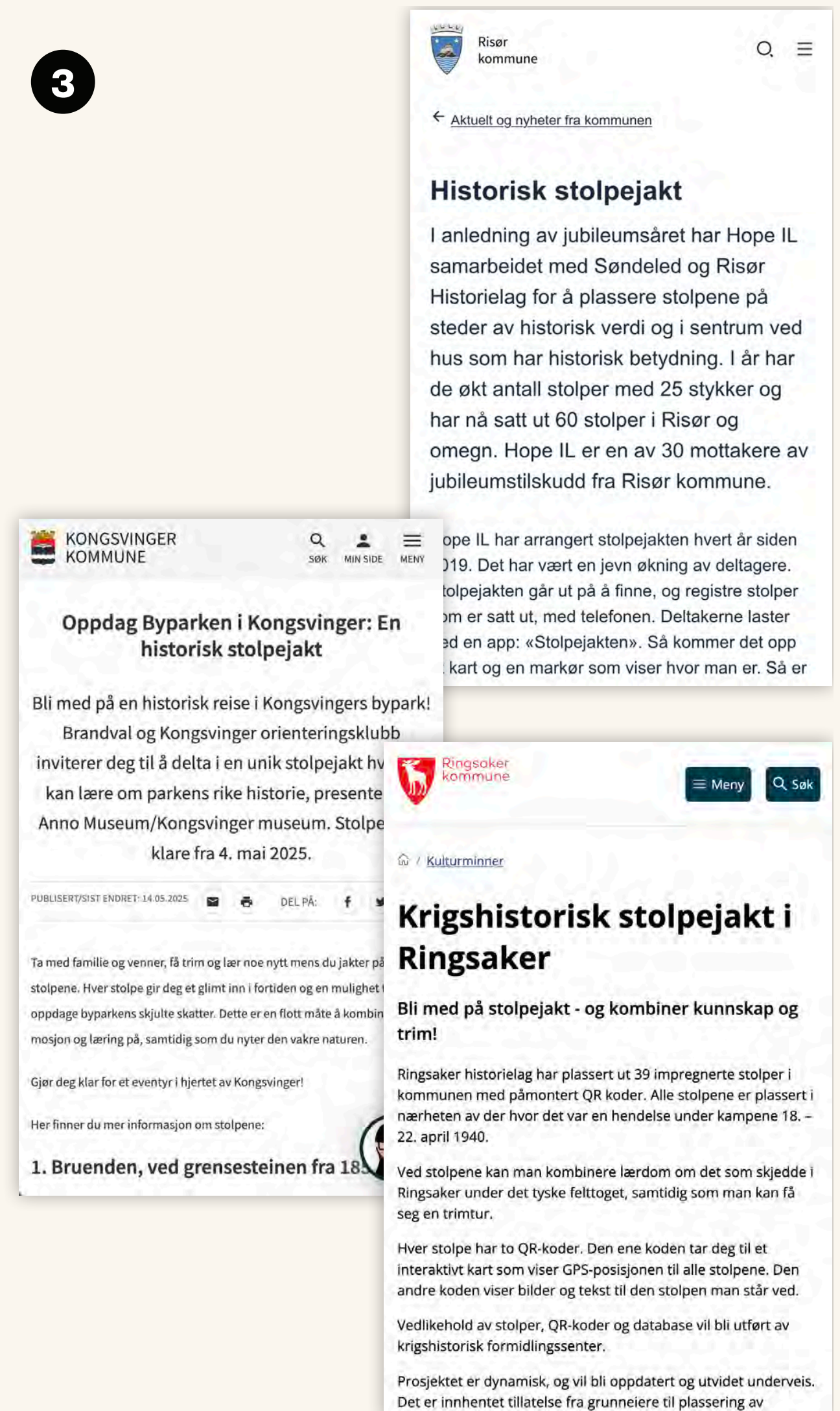
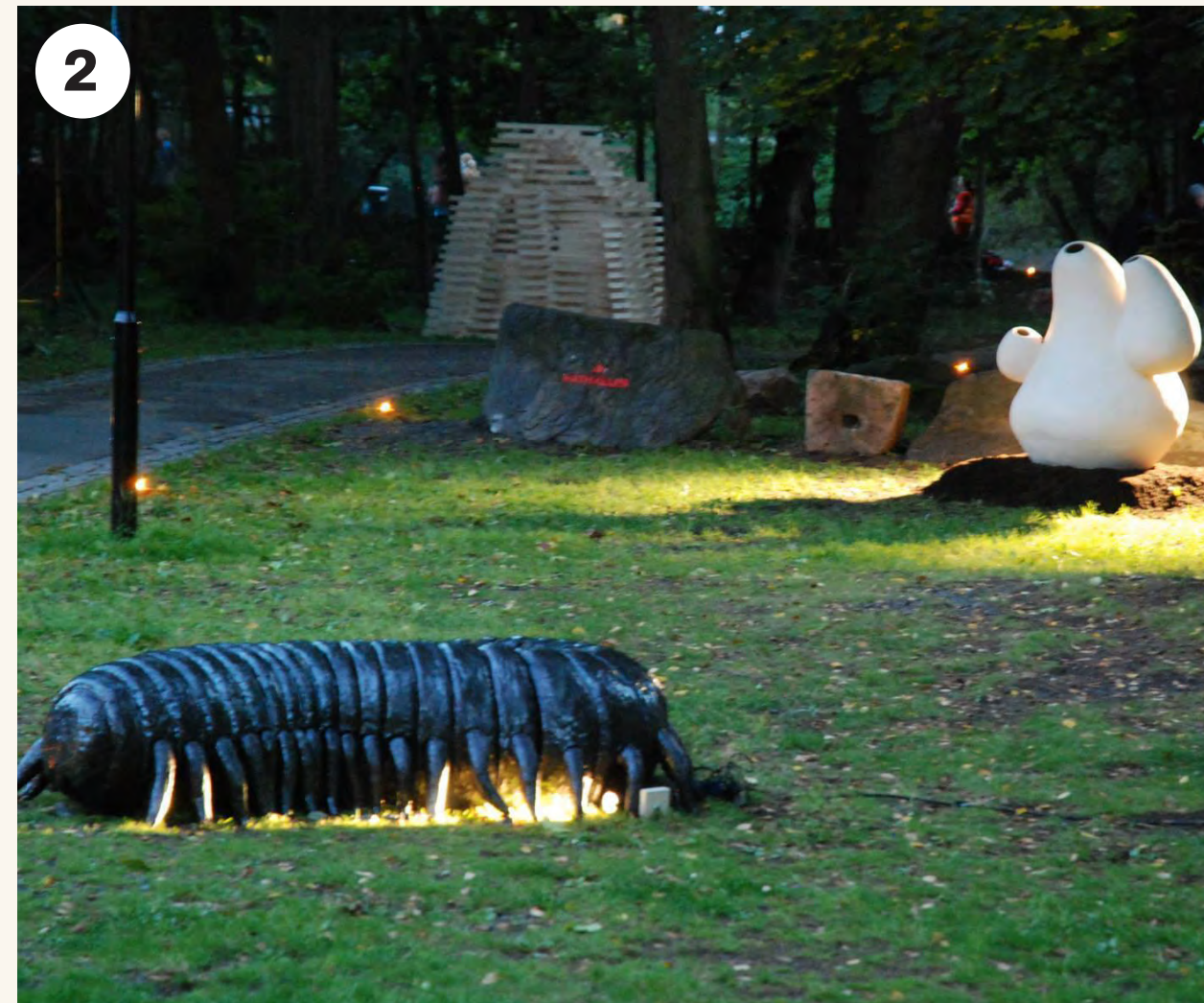
2: Skulpturpark langs Akerselva i Oslo

3: Annonsering av historiske stolpejakter i Risør, Kongsvinger og Ringsaker

4: Park i Shanghai hvor en har formet bakken for å være fin å sitte på.

5: Enkel zip-line som appellerer til og tiltrekker barn i alle aldre, spesielt biltrøtte barn.

Gnist - Muligheter og eksempler

Trygg og trivelig ferdsel til fots gjennom Stasjonsvegkrysset

Krysset Stasjonsvegen, Prestegårdsjordet og Fv.245 er kjipt og utrygt for fotgjengere, men er viktig for å binde sammen Sundre. Ungdom krysser her på vei fra skolen til Bråta, unge voksne sier det er vanskelig å få med venner til Tanken Arena etter forestilling på kulturhuset, og broa oppleves smal og utrygg. Å få fylkeskommunen til å utvide broa har ikke lyktes.

Hvilke andre ting kan vi gjøre for å få dette strekket til å bli tryggere og triveligere enn i dag?

Trygg og trivelig ferdsel til fots gjennom Stasjonsvegkrysset

Inspirasjon og eksempler:

1: Ny gangbru over Atnaelva i Folldal i Østerdalen

2: Godt synlige skilt for fotgjengere i Bergen

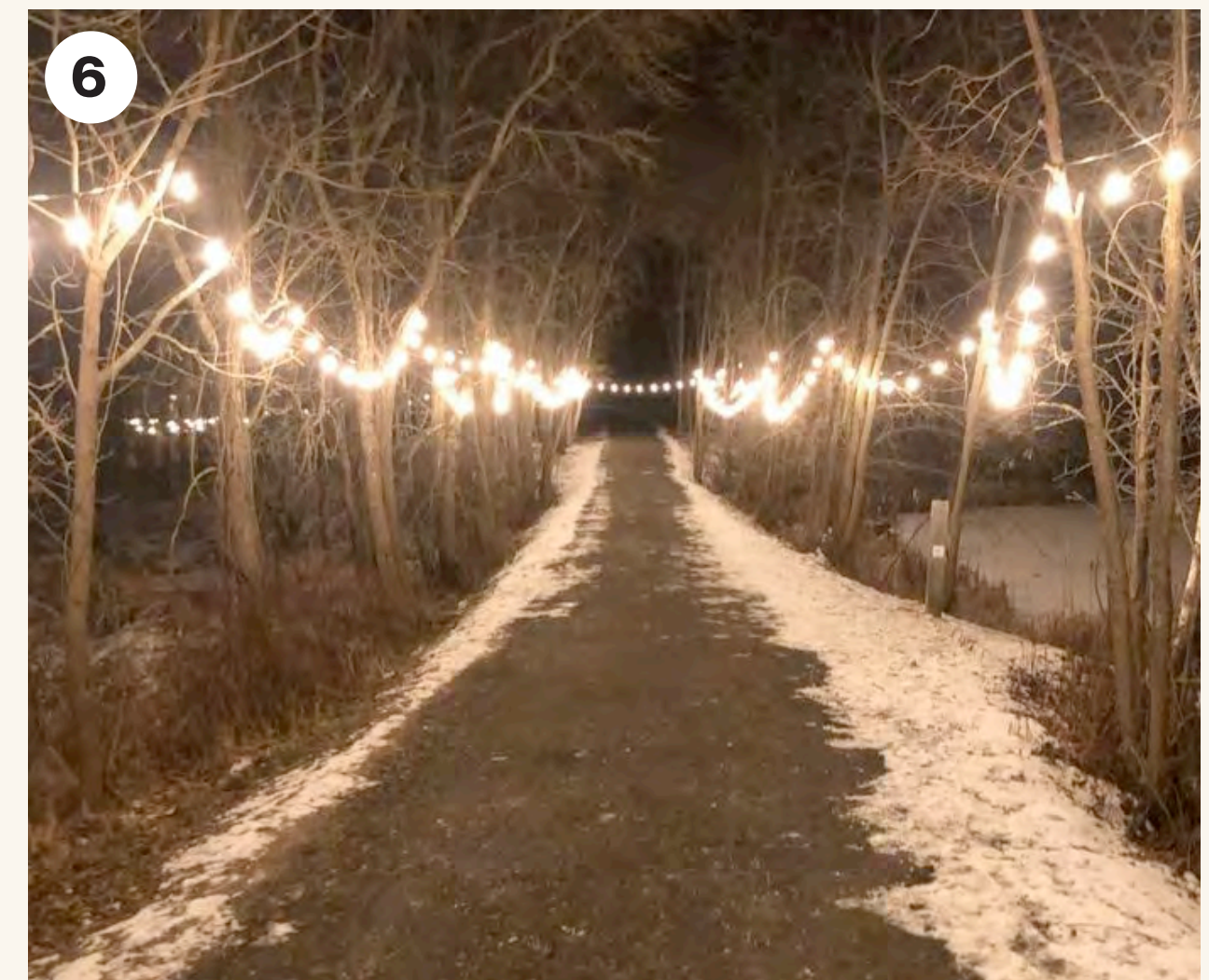
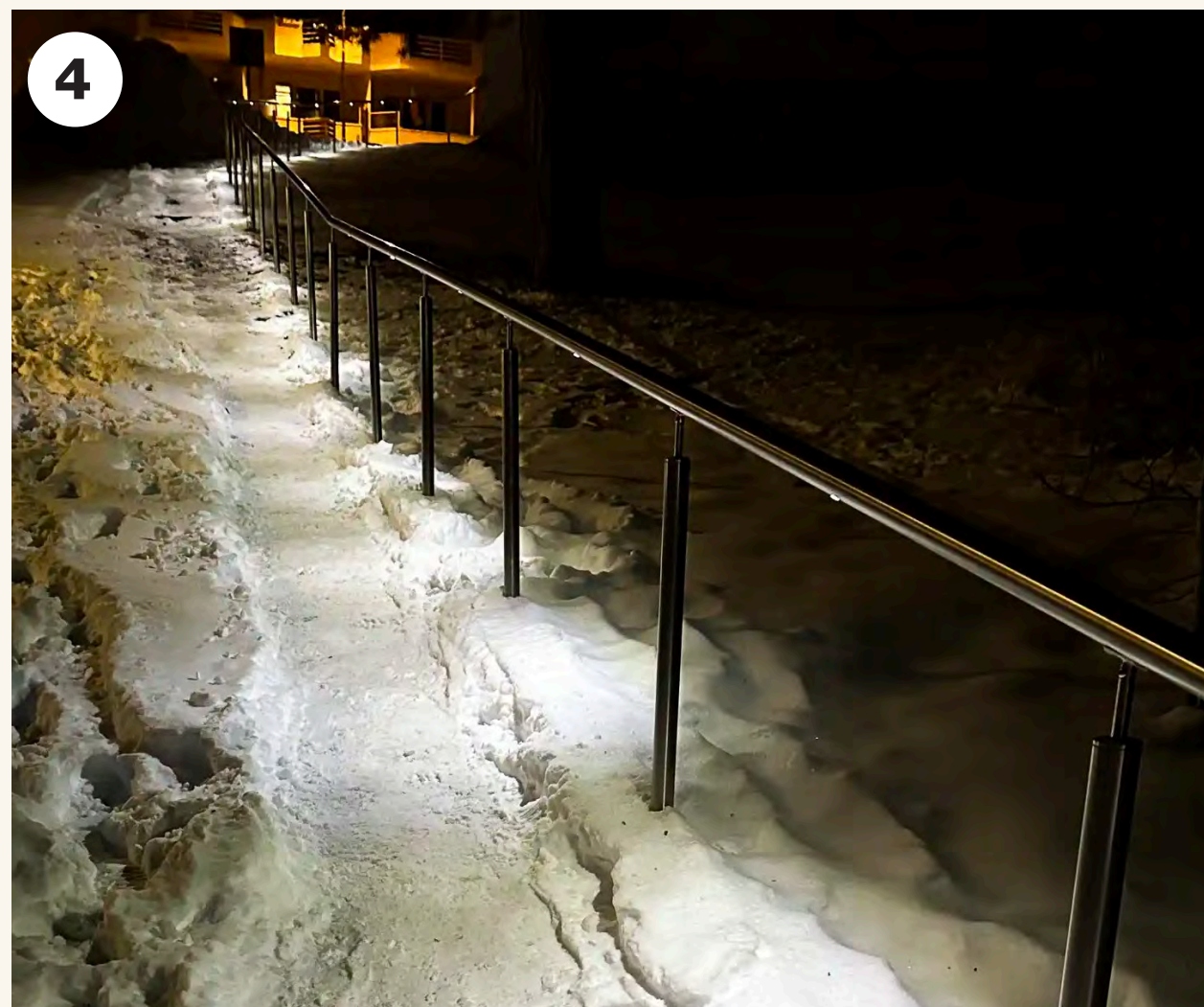
3: Nordmenn er godt vandt til å lese turskilt

4: Rekkverk med innbygget LED-lys på Oppsal i Oslo

5: Test av lyslenke langs en glemt og lite brukt snarvei i Austevoll

6: Enkel og koselig belysning av sti i vintermørket.

Gnist - Muligheter og eksempler

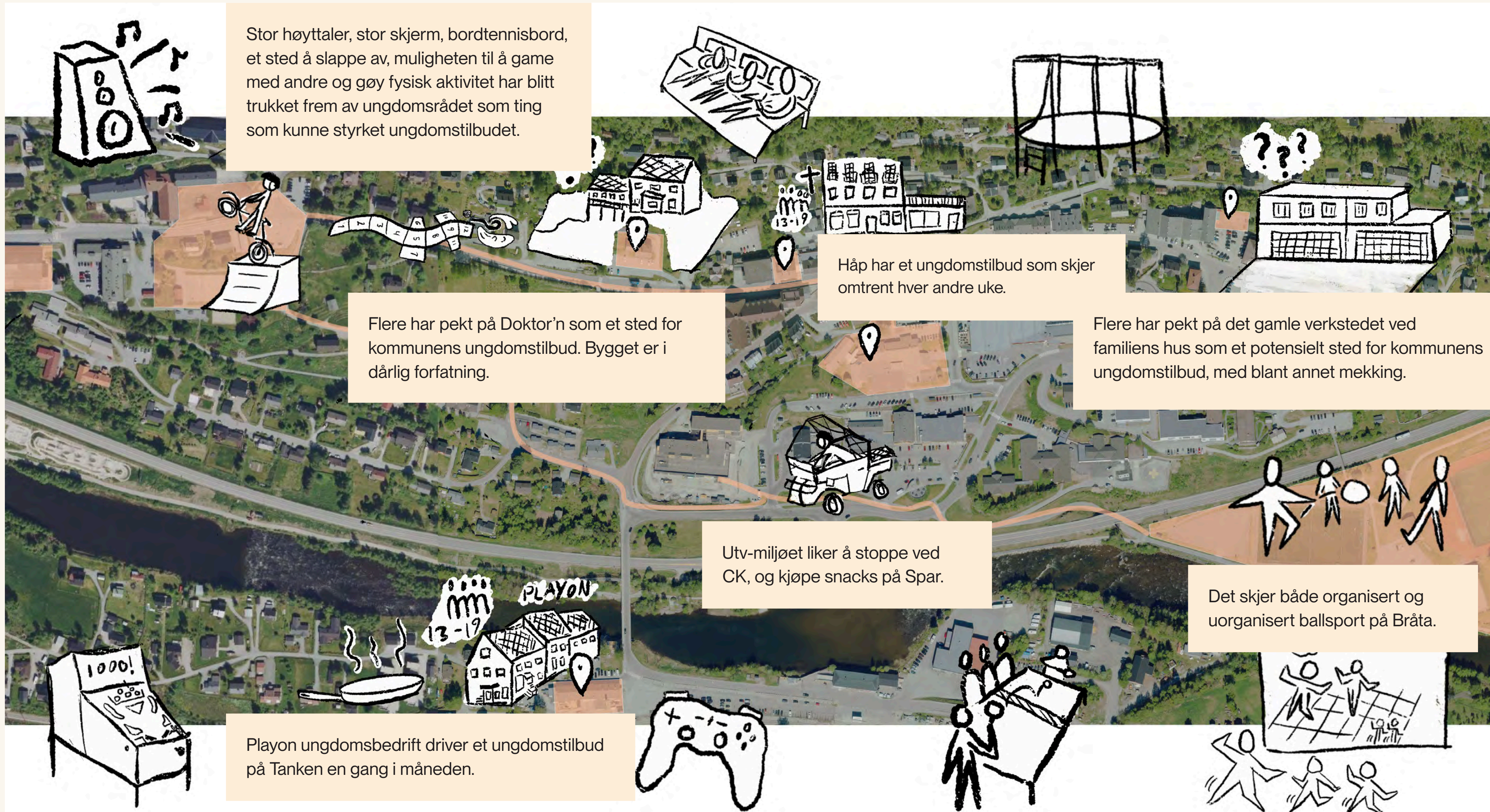
Attraktivt ungdomstilbud som passer inn i hverdagen.

Ungdomsrådet er mer opptatt av innholdet i ungdomstilbudet enn av hvor det skal være. De unge vil helst være på kulturhuset, nær andre, men likevel for seg selv.

Sundre har flere steder med potensiale for ungdomsaktivitet. Spørsmålet er ikke bare hvor tilbudene skal samles, men hvordan stedene kan jobbe sammen for et bredere tilbud.

Organiserte og uorganiserte aktiviteter skjer i dag på hver sin tue. Sammenhengene mellom tilbud kan de voksne bidra til å nøste i – innholdet har de unge mange tanker om.

Gnist - Muligheter og eksempler

Fine snarveier og bedre ansattparkering åpner nye muligheter i Myren

Sundrevegen og Myren har en rekke glemt og bortgjemte passasjer mellom seg. Potensialet for å skape trivelige forbindelser for gående er stort.

Om Myren skal kunne brukes som midlertidig gågate, må man parkere rundt og det må være trivelig å gå inn til Myren.

Mange er enige i at parkering må bli mer forutsigbart. De mest sentrale P-plassene burde være enkle for kunder og besøkende, og arbeidstakere i sentrum bør ledes til å parkere 2-3 minutter gange unna.

Gnist - Muligheter og eksempler

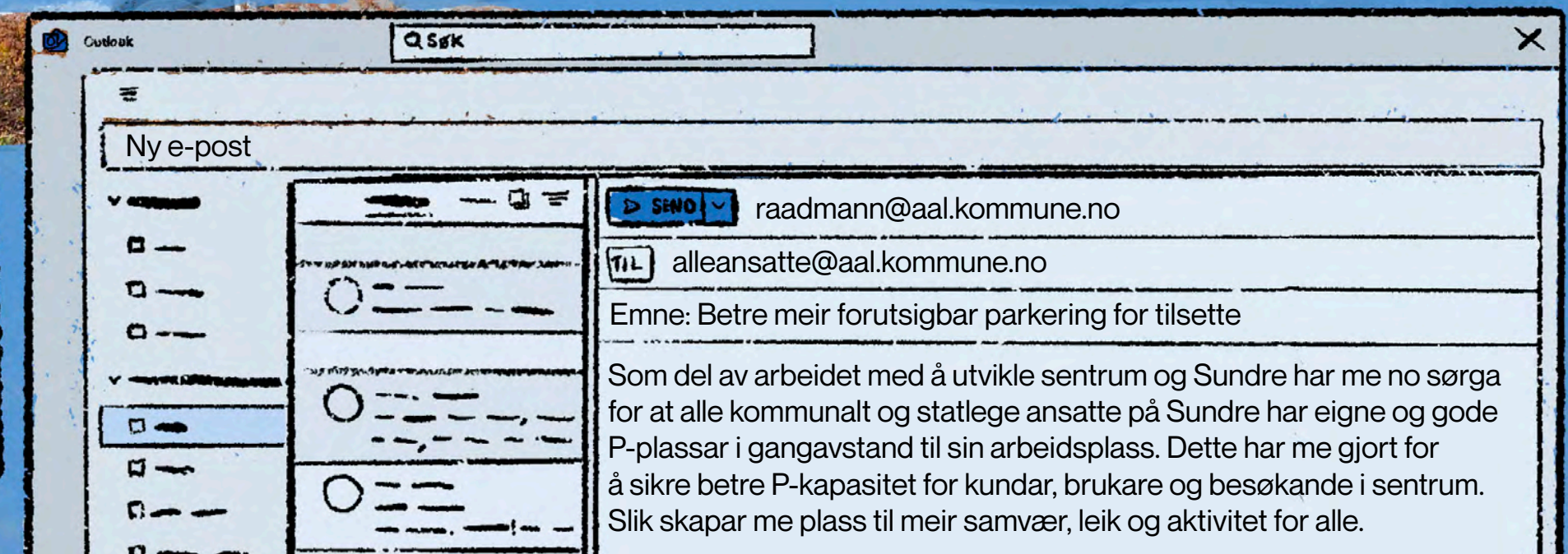
P MYREN KORTTIDS- PARKERING

BILETTLØS PARKERING

3 TIMER GRATIS, DERETTER
20KR FØRSTE TIME, SÅ 40KR

MINIMUM 1 TIME MELLOM
HVER GRATIS PERIODE

DRIFTES AV MYREN GRUNNEIERLAG. ALL
OVERSKUDD GÅR TIL SENTRUMSTILTAK

Mulighetsstudie for uterom

Arkitektene i Gnist-teamet har utviklet en del-leveranse bestående av et mulighetsstudie for tre utvalgte uteareal i sentrum med stort potensiale:

- Den grønne tomta ved siden av kulturhuset
- Uterommet mellom kulturhuset, Tingstugu, kafé TID og Ålingen
- Uterommet mellom Familiens Hus, Kolstadbygget og Sundrehall

I tillegg mener vi det er mange muligheter innerst i Myren, men at dette må jobbes med som et eget prosjekt mellom Ål kommune og de private grunneierne.

Denne del-leveransen er muliggjort av ekstra midler fra Buskerud Fylkeskommune.

Hele mulighetsstudiet ligger i vedlegg.

Utvalgte bilder fra mulighetsstudiet. Fra topp til bunn: Render av grønn lunge på nedsiden av kulturhuset. Kart over muligheter mellom kulturhuset, Tingstugu, kafé TID og Ålingen. Render av uteområdene ved familiens hus.

Anbefalte tiltak

Idésmie for
SUNDRE!

Ein mellombels møteplass for å diskutere
framtida for Ål sentrum. 17-19 februar.

I regi av Ål kommune sitt GNIST-prosjekt.

Få ein arkitekt til å teikne ut
tankane dine for Sundre!

Diskuter konkrete løysingar!

Lokalt Byrå

Anbefalt prioritering

Kort oppsummert, foreslår vi at Ål prioriterer sentrumsarbeidet rundt tre likeverdige innsatsområder. De tre er gjensidige avhengige av hverandre. Innsatsområdene må jobbes med samtidig, over tid, og i samspill med hverandre for å få maksimalt utbytte. I prioritering av tiltak har vi vektlagt både konkrete tiltak som kan jobbes med umiddelbart, og mer langsiktige prosesser som vil være viktige for å lykkes.

Målet for sentrumsutviklingen er politisk vedtatt i kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027. Det er også formulert mål for sentrum i strategisk næringsplan fra 2025.

Innsatsområdene bygger bro mellom målet og fremtidige tiltak. De tre er utviklet, konkretisert, testet og justert gjennom innsiktsarbeidet og medvirkning i Idésmien. De har fungert som et godt utgangspunkt for å diskutere og prioritere tiltak.

Anbefalte prioriterte tiltak beskriver der vi mener skoen trykker mest basert på erfaringene i Gnist-prosjektet. Å prioritere disse vil raskt gi uttelling på innsatsområdene, og åpner for nye og spennende muligheter.

På de neste sidene beskriver vi hvordan Ål kan gå frem for å komme i gang raskt og samtidig sette i gang langsiktige tiltak.

Gnist - Anbefalte tiltak

Mål

«utvikle Sundre som eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grønne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar»

Innsatsområder

Flere grunner til å være i sentrum

Styrke forbindelsene

Mer forutsigbar parkering

Anbefalte prioriterte tiltak

Konsentrere investeringer i aktivitet og infrastruktur for folkeliv, trivelige møteplasser, lek og grønne lunger rundt Myren, hvor det er størst potensiale.

Start med det som skaper aktivitet: F.eks. transformere P-taket til leke- og festplass, arrangements- og gågatestrategi for Myren og park ved kulturhuset.

Sette felles, tverrsektorielle og langsiktige mål i ny samfunnsdel til kommuneplanen som binder sammen alt kommunen bestemmer og gjør.

Utvikle helhetlig parkeringspolitikk for Sundre: Klare og politisk forankrede mål, med god kunnskap om dagens situasjon og i prosess med berørte parter.

Skill ansatt- og kunde/besøksparkering for å sikre kapasitet i indre sentrum, og å utnytte ledig kapasitet og muligheter i randsonen. Start med offentlige

Tiltakskatalog

For å oppsummere alle mulighetene som finnes på Sundre, har vi satt sammen en katalog med mulige tiltak identifisert i innsikts- og medvirkningsarbeidet i Gnist. Den er laget som et innspill i det videre arbeidet, men er hverken uttømmende eller en fasit for hva som bør gjøres. Den er tenkt som et arbeidsverktøy å få oversikt og prioritere tiltak en kan komme i gang med raskt, og hvilke ting en ønsker å jobbe langsiktig med. I kolonnene bortover, kan en lese om:

- I hvilket scenarie tiltaket er visualisert
- Hvor på Sundre tiltaket er foreslått plassert
- Hva slags tilbakemeldinger tiltaket har fått
- Hvilke innsatsområder tiltaket svarer til
- Hvilke sektorer og kommunale avdelinger som bør involveres i gjennomføre tiltaket
- Hvilke eksterne aktører som bør involveres
- Om tiltaket er en drifts- eller investeringskostnad
- Enkel kategorisering av kostnadsnivå
- Våre vurderinger og råd rundt tiltaket

Tiltakskatalogen ligger som eget vedlegg, hvor det er mulig å sortere tiltakene etter de ulike kolonnene.

Gnist - Anbefalte tiltak

Tiltakskatalog											
Mulig tiltak	Visualisering	Sted	Respons fra medvirkning	Styrke forbind...	Flere grunner...	Forutsigbar parkering	Sektor	I samarbeid med	Type kostnad	K	n
Kulturhistorisk stolpejakt	Fra Sundrejordet til Myren	Hele Sundre	Mange synes det er en god idé og har idéer for hva som kunne fått stolpe. Inspirerer til å ta beina fatt	X	X		Folkehelse, frivillighet, næring og reiseliv, kultur	Torpo IL, historielaget og bygdearkivet, Visit Ål	Drift	L	n
Flerbruksamfi	Kultur, lek og underholdning i Myren	Mellom Kulturhuset og Kafé TID	https://teams.microsoft.com/join/387664382209222?p=7QZ2IX0QQ4lrP6gsd0		X		Kultur, Vei og park, Oppvekst		Investering	H	n
Utekino	Kultur, lek og underholdning i Myren	Mellom Kulturhuset og Kafé TID	Ungdomsrådet synes utekino i sentrum er en spennende idé.		X		Kultur, næring og reiseliv		Drift	M	n
Unik temalekeplass	Kultur, lek og underholdning i Myren	Parkeringsstake t / Myren	Lekeplassen i Gol har blitt en destinasjon, også for familier fra Ål.		X		Kultur, oppvekst, næring og reiseliv, vei og park, folkehelse	Grunneiere og næringsdrivende	Investering	H	n
Infrastruktur for utescene	Kultur, lek og underholdning i Myren	Myren	Kultur er opptatt av å få på plass en utescene som gjør det enkelt og billig å trekke mer av aktiviteten inne i kulturhuset ut i sentrum.		X		Kultur, næring og reiseliv	Grunneiere og næringsdrivende, Ål utvikling, arrangører	Investering / Drift	H	n
BUA lekevert ungdomsjobb	Kultur, lek og underholdning i Myren	Ved lekeplass	Fortsettelse av tidligere ungdomsjobber i BUA, og utprøving av lekeplass.		X		Kultur, oppvekst, folkehelse	BUA, Ungdomsskolen, Ål VGS	Drift	L	n
Sitteplasser ved barnelek	Kultur, lek og underholdning i Myren	Ved lekeplass	Eldre ønsker å kunne sitte sammen nær andre generasjoner		X		Folkehelse, vei og park, kultur	Engasjerte pensjonister som vil bygge i tre	Investering	L	n
Samarbeid mellom kulturhuset og serveringssteder om helaftens opplevelser	Kultur, lek og underholdning i Myren	Myren / kulturhuset / Tanken	Unge voksne savner helaftens opplevelser med middag, forestilling og drikke etter. Det er risikabelt for restauranter å satse 100% på kveldsåpent. Kulturhuset er flinke på å tenke tema og konsept, f.eks. Oscarkveld.		X		Kultur, næring og reiseliv	Serveringsstedene	Drift	L	n
Trivelig belysning	Kultur, lek og underholdning i Myren	Rundt kulturhuset	Uteområdet mellom kulturhuset og parkeringsstaket oppleves mørkt i dag. Kultur ønsker å søke belysningsprosjekt.	X			Kultur, vei og park		Investering	M	n
Gågatekalender	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Myren	Mange har lyst på gågate i Myren. Samtidig er overgangen fra ingen gågate til full gågate stor. Det er lettere å få det til når det skjer arrangement som trekker folk til sentrum.		X		Næring og reiseliv, kultur	Grunneiere, næringsdrivende arrangører	Drift	L	n
Sundregavekort	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Hele Sundre	Rådmann har forsøkt å kjøpe gavekort til alle butikkene i sentrum som julegave til ansatte i kommunen uten hell. Næringslivet vil gjerne at ansatte bruker sentrum mer. Ungdom synes dette er lurt.		X		Næring og reiseliv	Handel	Drift	L	n
Flyttbare møbler og planter	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Myren	Mange har lyst på gågate i Myren. Samtidig er næringslivet opptatt av at de må ha forutsigbarhet på at det fortsatt er kundegrunnlag dersom gata skal være stengt		X		Næring og reiseliv	Grunneiere og næringsdrivende, Engasjerte pensjonister som vil bygge i tre	Investering	M	n
Hev/senk pullerter for dagsstengt gågate	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Myren	Mange har lyst på gågate i Myren. Samtidig er næringslivet opptatt av at de må ha forutsigbarhet på at det fortsatt er kundegrunnlag dersom gata skal være stengt		X	X	Næring og reiseliv	Grunneiere og næringsdrivende	Investering	M	n
Enkel rigg for boder i gågate	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Myren	Ungdom ønsker muligheten til å lære å utvikle, produsere og selge egne produkter.		X		Næring og reiseliv, kultur, oppvekst	Ål VGS Bygg- og anleggsteknikk, Ungt Entreprenørskap, REKO-ringen, Bondens marked, Engasjerte pensjonister som vil bygge i tre	Investering	L	n
Statuepark	Fra Sundrejordet til Myren	Grønn tomt ved Sundrejordet	Kulturhistorie er allerede en viktig del av Ål sin identitet, som også kan brukes til	X	X		Kultur, næring og reiseliv	Ål historielag	Investering	M	n

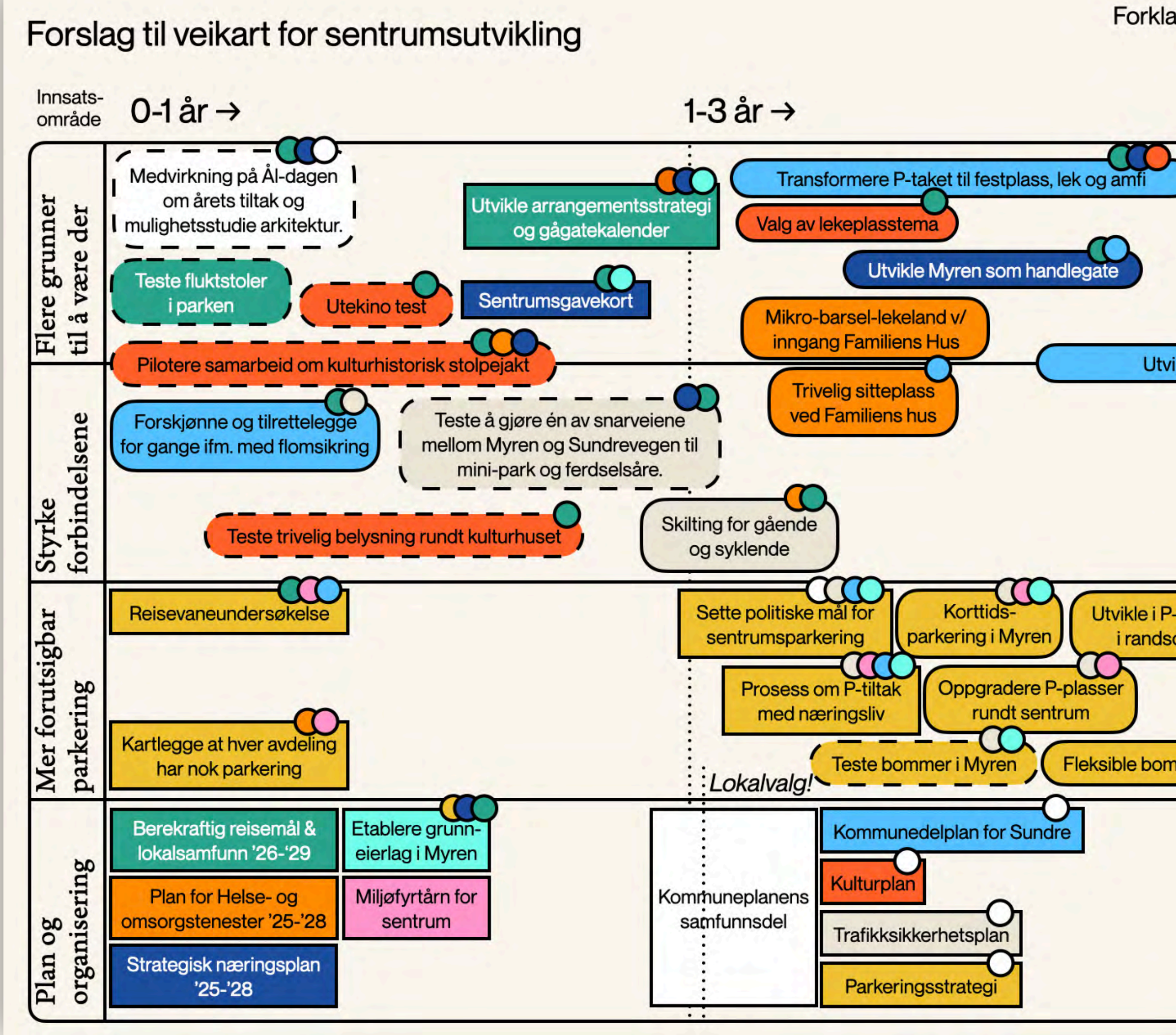
Veikart

For å gjøre det lettere å planlegge veien videre har vi laget et forslag til veikart for sentrumsutvikling som ligger på neste side. Det er viktig å understreke at dette ikke må leses som en fasit eller perfekt plan, men heller brukes som inspirasjon og et diskusjonsunderlag om sammenhenger mellom tiltak og kort og lang sikt.

Veikartet er også levert i redigertbart powerpoint-format, så Ål kommune selv kan oppdatere og justere planen ut ifra egne veivalg og prioriteringer. Øverst til høyre er det forklaring av hva de ulike formene betyr: hva som er tenkt som midlertidige tiltak, permanente tiltak, hva som er organisatorisk, og ikke minst hvilke planer tiltaket relaterer til.

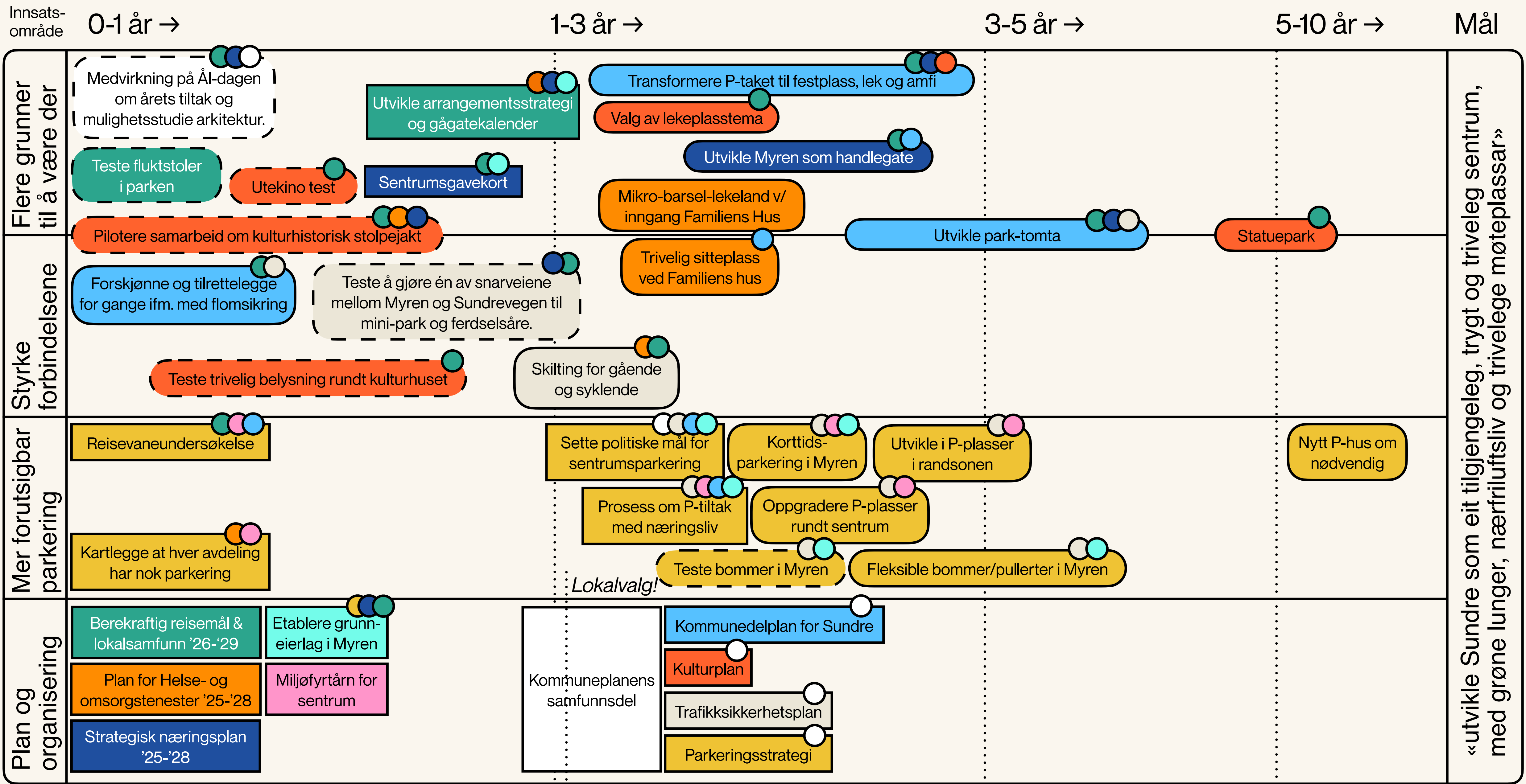
God sentrumsutvikling kjennetegnes av samarbeid på tvers, derfor er tiltakene fargekoordinert i henholdt til planen vi mener det er mest relevant for, og har sirkler for andre planer tiltaket har verdi for. Å pusse opp et torg kan f.eks. ha effekt på kommunens miljøarbeid gjennom valg av rett planter, kultur gjennom mulighet for utendørs forestillinger, og næring gjennom å gjøre uteservering mulig og attraktivt.

Koordinering skjer ikke av seg selv. Når Ål skal jobbe videre med sentrumsutvikling er det viktig at noen har denne rollen, og at denne personen har nok tid og kapasitet til å følge det opp. En må derfor justere ambisjonene og kapasiteten til koordinering opp mot hverandre.

Forslag til veikart for sentrumsutvikling

Forklaring: (Midlertidig) Permanent Organisatorisk ○ (Relevant plan)

Mulige indikatorer for måloppnåelse

Det er en kjensgjerning at mål som ikke blir målt, ikke blir jobbet med. Og hva og hvordan man måler, påvirker hva en gjør. Det som måles tillegges verdi, og blir ofte det man fokuserer ekstra mye på. Derfor kan indikatorer ofte produsere blindsoner som det er viktig å være obs på. En kan for eksempel raskt tenke på antall butikker og omsetning som to mulige indikatorer for sentrumsutvikling, men dette fanger ikke hele bildet av hva som skiller et *levende sentrum* fra et *Big-Box næringsområde*.

Til høyre er et bredt utvalg indikatorer som kan brukes i å måle hvorvidt Ål gjør fremskritt i arbeidet med sentrum. Forslagene tar utgangspunkt i de politisk vedtatte målene om «eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grønne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar».

Alle indikatorene er mulig å måle og sammenligne over tid. Det viktigste er at man velger , og at en måler det over tid. Hvilke indikatorer en velger er også en politisk prioritering.

Med utgangspunkt i det langsiktige målet om å:

«utvikle Sundre som eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grønne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar»

Hvordan skal dere måle om dere er på rett vei?

Antall dager gågate i løpet av et år

Persontelling i Myren

Antall lån på biblioteket

Spørreundersøkelser i sentrum om hvorfor folk er sentrum den dagen, lik TØI

Omsetning i Myren og Sundrevegen

Antall butikker og serveringssteder i sentrum

Antall varme senger i tilknytning til sentrum

Åpningstider til restauranter og serveringssteder

Antall tester av sentrumstiltak

Antall arrangementer på Sundre

Antall kaffekopper på delt ut på Familiens Hus

Regelmessige reisevaneundersøkelse

Syklisttelling

Antall sentrumstiltak med relevans for kultur, helse og oppvekst

Antall tiltak innen kultur, helse og oppvekst med relevant for sentrum

Antall solgte kaffekopper ved alle kafeene

Antall registrerte stolpebesøk i stolpejakten (og hjemkommune)

Antall miljøfyrtårnsertifiserte virksomheter på Sundre

Antall lekeapparat på Sundre

Antall initiativ Ål kommune *deltar i* som styrker Sundre som ein levande møteplass. (Strategisk Næringsplan)

Antall initiativ Ål kommune *stimulerer til* som styrker Sundre som ein levande møteplass. (Strategisk Næringsplan)

Andel grunneiere representert i grunneierlaget

Andel unge som kan tenke seg å bo i kommunen når de blir voksne (Ungdata 2025: 36%)

Antall boliger i og nær sentrum

Hva skal til for å lykkes?

Mange venter spent på sentrumstiltak, både politisk, i administrasjonen, blant innbyggere og næringslivet. Derfor har vi pekt ut en del lavthengende frukter en kan komme raskt gang med for å sette ting i bevegelse og skape entusiasme frem mot større og langsiktige grep. Heldigvis er Ål en handlekraftig kommune. Det ser vi i historikken til kulturhuset, Ålingen, parkeringshuset, Elvelangs, og nå nylig med Familiens Hus.

Samtidig er baksiden med å være handlekraftig at det kan bli lite tid til strategi, å se ting i et større bilde og å utnytte mulighetene på tvers av sektorer og tiltak. Et godt sentrum blir til gjennom koordinert innsats, ikke gjennom enkelttiltak gjort i et vakuum av ulike virksomheter. Vi opplever at Ål har en del å gå på når det kommer til koordinering og tverrsektoriell planlegging i det langsiktige arbeidet.

Kommuneplanens samfunnsdel er det viktigste verktøyet kommunen har for strategi og prioritering på tvers av alt kommunen gjør. I Ål opplever vi at en ikke har utnyttet det fulle potensialet i dette. Her er det er mulighetsrom i at dagens samfunnsdel er moden for rullering.

For at samfunnsdelen skal bli et reelt strategisk styringsdokument er det avgjørende at den eies av politisk og administrativ ledelse, og forankres godt i resten av organisasjonen. Dette krever en god prosess med høy involvering av ledelsen.

Gnist - Anbefalte tiltak

For inspirasjon og råd til hvordan jobbe med samfunnsdelen se KS og Asplan Viaks fagnotat: <https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/samfunnplanlegging/planfaglig-rad-samfunnsdelen-som-politisk-styringsverktoy/>

“Samfunnsdelen må være dynamisk og et uttrykk for det representative demokratiets prioritering.”

“Innholdsmessig er det viktig at innsatsområdene i samfunnsdelen er tverrsektorielle og tydelig på prioriteringer slik at den blir et reelt styringsverktøy, som også kan brukes av organisasjonen i prioritering og virksomhetsstyring.”

“Politikk virker når samfunnsdelen fungerer som politisk styringsverktøy. Det innebærer i stor grad å rendyrke samfunnsdelen som nettopp dette. Da kan den ikke samtidig være en visjonsprosess eller identitetsprosjekt.

Resultatet kan ikke være for altomfattende og det må prioriteres. Formatet må være egnet for politisk bruk. Tenk eksempelvis at samfunnsdelen innsatsområder følges opp med Klimabudsjett, Stedsutviklingsbudsjett og Mangfold og inkluderingsbudsjett.”

Kontrollspørsmål for arbeidet med samfunnsdelen:

- Er målene felles for alle kommunalområdene, eller sektorinndelt?
- Fungerer planen for å gjøre prioriteringer på tvers av kommunalområdet?
- Kan alle kommunens avdelinger se sin rolle i å realisere alle målene?

Lokalt Byrå

Resultater så langt

Idésmie for
SUNDRE!

Få ein arkitekt til å teikne ut
tankane dine for Sundre!

Ein mellombels møteplass for å diskutere
framtida for Ål sentrum. 17-19 februar.

I regi av Ål kommune sitt GNIST-prosjekt.

Tenk høgt!

Diskuter konkrete løysingar!

Lokalt Byrå

Organisering av sentrumsaktører

Kommuner som lykkes med sentrumsutvikling kjennetegnes av godt samarbeid mellom kommunen og private grunneiere, og god organisering mellom de private grunneierne. Å diskutere veivalg, muligheter og problemstillinger sammen i stedet for bare én til én er utrolig viktig for å drive arbeidet videre og finne gode løsninger underveis. I innsiktsarbeidet avdekket vi at det var flere enkeltspillere som var klare for å bli et lag for sentrumsutvikling. Med dette mener vi at de selv var positive, men trodde mange andre var negative.

På bakgrunn av Gnist sine aktiviteter har nå private grunneiere i Myren tatt initiativ til å diskutere et mulig grunneierlag for samarbeid om sentrum, aktivitet og parkering. På møtet hvor dette ble diskutert var det flere grunneiere tilstede som ikke hadde møttes før. Forslaget om et grunneierlag skal diskuteres mer over sommeren. Ut over dette har Gnist-prosjektet og Ål Utvikling arrangert tre næringsfrokoster med over 30 unike deltakere. Her gav næringslivet tilbakemelding på innsiktsnotatet, innsatsområdene og mulige scenarier og tiltak.

Gnist - Resultater så langt

Tverrsektorielt mindset i kommunen

Godt samarbeid er også viktig internt i kommunens arbeid. Ål kommune er veldig gode på arbeidet med helse og kultur, og sentrumsarbeidet kan dra stor nytte av dette, samtidig som sentrumsarbeid også kan komme helse og kultur til gode (og ikke minst næring og oppvekst). Samtidig er det en vanlig utfordring at sterke kommunalområder er mest opptatt av egne mål og hensyn. Å lykkes med å kooordinere innsatsen og skape mer verdi for færre kroner krever derfor at politisk og administrativ ledelse tar rollen som langsiktig koordinator mot felles mål, og et at tverrsektorielt tankesett forankres i resten av organisasjonen. Her er det fortsatt en vei å gå.

Gnist-prosjektet har gjennomført aktiviteter for å øve på dette og erfare hvordan tverrsektoriell innsats kan fungere i praksis:

- Workshop i kommunestyret om hvordan hvert sektorutvalg kan bidra til å utvikle sentrum.
- Workshop med avdelingsledere om hvordan sentrum påvirker deres avdeling og deres avdeling påvirker sentrum.
- Koblet Gnist på relevante prosesser som helsetun-utbygging, miljøfyrtårn, ungdomstilbud og flomsikring.

Gnist - Resultater så langt

Større bevissthet om kommuneplanens samfunnsdel som reelt styringsverktøy

Det viktigste for å lykkes med sentrumsutvikling over de neste 10, 15 og 20 årene er å ha felles og langsiktige mål for kommunen som alle sektorene jobber med. Målene må eies og brukes aktivt av politisk og administrativ ledelse til å prioritere og styre innsatsen, og forankres godt i resten av organisasjonen slik at de som sitter tettest på arbeidet ser muligheter mellom prosjekter, prosesser og tiltak.

Den beste måten å gjøre dette på er gjennom en god samfunnsdel i kommuneplanen, utviklet gjennom en solid prosess. I dialog med sektorutvalg, Rådmann, kommunalsjefer, avdelingsledere har vi løftet verdiene som kan skapes av å ta seg tid til å lage en samfunnsplan som faktisk er nyttig, og ikke bare få det raskt gjort for så å legge den i en skuff.

Vi opplever at politisk og administrativ ledelse har fått et mer bevisst forhold til samfunnsdelen kommunen har i dag, og hva en bør tenke på når den skal rulleres. Starten av neste kommunestyreperiode er en perfekt mulighet til å få på plass en samfunnsdel som faktisk fungerer som et styringsverktøy og kan stå seg til frem til minst 2031.

Gnist - Resultater så langt

Veien videre

Idésmie for SUNDRE!

Få ein arkitekt til å teikne ut
tankane dine for Sundre!

Ein mellombels møteplass for å diskutere
framtida for Ål sentrum. 17-19 februar.

I regi av Ål kommune sitt GNIST-prosjekt.

Diskuter konkrete løysingar!

Lokalt Byrå

Veien videre

Et levende sentrum får man hverken med én quick fix, eller ved å bare bevilge penger til tiltak. Det handler om å bygge et lag som sammen jobber om prioriterte områder for å dyrke sentrum over tid. Utgangspunktet i Ål er kjempebra og potensialet er enormt!

Til bruk på veien videre har dere nå:

- Et innsiktsgrunnlag om Sundre, innbyggergrupper og kommunen som strategisk utvikler
- Et kartsett som beskriver dagens sentrum og muligheter
- Visuelle scenarier om ulike muligheter i sentrum, med eksempler fra andre steder
- Et arkitektonisk mulighetsstudie av utvalgte deler av sentrum
- Anbefalte innsatsområder og tiltak
- En tiltakskatalog, et veikart og forslag til målindikatorer
- Råd til organisasjonsutvikling for å øke gjennomføringskraften

Nøyaktig slagplan og organisering overlater vi til dere. Bruk erfaringen fra idésmia til videre dialog med aktørene. Dyrk samfunnsdelen som ledestjerne. Det handler ikke om å gjøre så mye mer enn før, men å få mer ut av det dere allerede gjør!

Vedlegg

Me er klokare saman!

Idésmie for SUNDRE!

Ein mellombels møteplass for å diskutere
framtida for Ål sentrum. 17-19 februar.

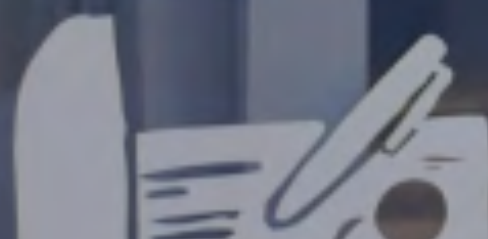
I regi av Ål kommune sitt GNIST-prosjekt.

Tenk høgt!

Få ein arkitekt til å teikne ut
tankane dine for Sundre!

Diskuter konkrete løysingar!

Lokalt Byrå

Vedlegg

I vedleggene har vi samlet om materiale som kan ha verdi i Ål kommunes videre arbeid med sentrumsutvikling. Dette kan brukes og tilpasses fritt, og er ment som støtte for å bygge bro mellom perioden innovasjonsteamet har vært med på reisen, og strekke ål nå skal fortsette å gå på egenhånd.

I vedlegg finnes:

- **Arbeidsduker** utarbeidet og brukt underveis i prosjektet
- **Arkitektonisk mulighetsstudie** av prioriterte områder på Sundre.
- **Bildebank** med bilder fra Lokalt Byrås besøk på Ål.
- **Innsiktsnotatet** som ble utarbeidet høsten 2025.
- **Kartmateriale** fra idésmie for Sundre.
- **Presentasjoner og foredrag** som har blitt brukt som faglig påfyll og for å jobbe med kommunestyret.
- **Scenarier og eksempler** på mer liv i sentrum.
- **Tiltakskatalog** i excel format.
- **Forslag til veikart for sentrumsutvikling** i redigerbart powerpoint-format.

